

GÜNCEL GELİŞMELER IŞIĞINDA TÜRK VATANDAŞLIĞININ İSTİSNAİ HALLER KAPSAMINDA KAZANILMASI

THE ACQUISITION OF TURKISH CITIZENSHIP IN EXCEPTIONAL STATES IN THE LIGHT OF CURRENT DEVELOPMENTS

Neşe BARAN ÇELİK*

Özet: Türk vatandaşlığını istisnai haller kapsamında kazanabilecek yabancılar, 2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun¹ 12. maddesinde sayılmıştır. 28.07.2016 tarihinde yürürlüğe giren Uluslararası İşgücü Kanunu² ile ilgili maddede yapılan değişiklikle bu yabancılara 2 yeni grup daha eklenmiştir. Yapılan değişikliğe göre, Turkuaz Kart sahibi yabancılar ile Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapan yabancılar ve bunların eşleri, kendilerinin ve eşlerinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocukları da istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. İstisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için gerekli olan Turkuaz Kart, Uluslararası İşgücü Kanunu ve 14.03. 2017 tarihinde yürürlüğe giren Turkuaz Kart Yönetmeliği³ ile düzenlenmiştir. İstisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için Türkiye'de yapılması gerekli olan yatırımın niteliği ve miktarı ise, 12.01.2017 tarihli 'Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'⁴ ile tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Vatandaşlığının Kazanılması, Turkuaz Kart, Yatırıma Dayalı Vatandaşlık, Vatandaşlığa Alınma Usulü, İstisnai Haller, Geçici Koruma

Abstract: The foreigners who can acquire Turkish citizenship in exceptional states are listed in Article 12 of the Turkish Citizenship Act numbered 5901 and dated 2009. With the amendment made in the related article by International Labor Force Law, which entered into force on 28.07.2016, 2 new groups were added to these foreigners. According to the ammendment Turquoise Card holders and foreigners who do not work in Turkey but invest in the scope and amount which is determined by the Council of Ministers, and also

* Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

1 RG 12.06.2009, S. 27256.

2 RG 13.08.2016, S. 29800.

3 RG 14.03.2017, S.30007.

4 RG 12.01.2017, S.29946.

their spouses, minör or dependent children of their own and their spouses may acquire Turkish citizenship in exceptional states. Turquoise Card is regulated with International Labor Force Act and Regulation on Turquoise Card which entered into force on 14.03.2017. The scope and amount of the investment which is required to acquire Turkish citizenship in exceptional states has been set with 'Regulation Amending the Regulation on the Implementation of the Turkish Citizenship Act', dated 12 January 2017.

Keywords: Acquisition of Turkish Citizenship, Turquoise Card, Citizenship Based on Investment, Naturalisation Procedure, Exceptional Circumstances, Temporary Protection

Giriş

Vatandaşlık, devlet ile kurulan bağı ifade eden hukuki ve siyasi bir kavramdır.⁵ Vatandaşlığa alınma şartlarının belirlenmesi konusunda, her devletin sahip olduğu hâkimiyet hakkının bir sonucu olarak mahfuz yetkisinin olduğu genel olarak kabul edilen bir ilkedir⁶. Söz konusu yetki, TVK'nın genel gerekçesinde⁷ hüküm ve prensiplerinin dikkate alındığı belirtilen Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde⁸ de "Her devlet, kimlerin kendi vatandaşı olduğunu, kendi hukuku uyarınca kendisi belirler" şeklinde ifade edilmiştir. Bu mahfuz yetki⁹ milletlerarası hukuka yani milletlerarası sözleşmelere, milletlerarası teamüle,

⁵ Gülin Güngör, *Tâbiyet Hukuku Gerçek Kişiler-Tüzel kişiler-Şeyler*, Yetkin Yayınevi, 4. Bası, 2016, s.2.

⁶ Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 5. Bası, İstanbul 2016, s. 5; Güngör, *Tâbiyet*, s.13; Ergin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 22. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2016, s.5; Vahit Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Güncellenmiş 13. Bası, Savaş Yayınevi, 2016, s.3

⁷ 08.11.2007 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi için bkz.: www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/101-1195.doc, s.11. (Erişim tarihi 15.03.2017).

⁸ Anlaşmanın İngilizce metni için bkz.: European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, European Treaty Series No. 166 bkz. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f2c8> (Erişim tarihi 15.03.2017). Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde münhasır yetki esası konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Gülin Güngör, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi', Prof Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, *MHB*, Y.17-18, S.1-2, 1997-98 s.231-234.

⁹ Bu husus 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 10. maddesinde de Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen bir yabancıнын bu Kanunda belirtilen şartları taşıması halinde yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığını kazanabileceği ancak, aranan şartları taşımanın vatandaşlığın kazanılmasında kişiye mutlak bir hak sağlamayacağı hükme bağlanmak suretiyle ifade edilmiştir.

vatandaşlık hukuku ile ilgili kabul edilmiş genel ilkelere uygun olarak kullanıldığı ölçüde milletlerarası hukukta da etkili olur.¹⁰ Bu yetkinin bir sonucu olarak devletler milli hukuk düzenlemeleriyle belirlediği şartları taşıyan yabancılara vatandaşlık verebilmektedir.

Türk hukukunda, gerçek kişiler bakımından Türk vatandaşlığının aslen ve sonradan kazanılması yolları asıl olarak 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda düzenlenmiştir¹¹. Çalışmamızın konusunu oluşturan Türk vatandaşlığının istisnai haller kapsamında kazanılması, Türk vatandaşlığının sonradan ve yetkili makam kararıyla kazanılması yollardan biridir. Günümüzde, vatandaşlığın, bir yandan devletlerin maruz kaldıkları göç dalgasıyla ortaya çıkan sorunlar nedeniyle toplumsal düzeni sağlamak, öte yandan özellikle yabancı yatırımı teşvik etmek, ülkede istihdamın artmasını sağlamak ya da nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyacı karşılamak gibi amaçlarla ulusal ve uluslararası işgücü ve ekonomi politikalarına hizmet etmek için bir araç olarak kullanılmaya başlaması, devletlerin bu yeni ihtiyaç ve politikaları doğrultusunda vatandaşlık hukuku ile ilgili düzenlemelelerinde değişiklik yapmasını kaçınılmaz kılmıştır. Nitekim aşağıda da anlatılacağı üzere özellikle 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren çeşitli devletlerin vatandaşlık kanunlarında da etkisini gösteren bu durum, Türk hukukunu da etkilemiş ve 2016'da Uluslararası İşgücü Kanunu'nun (UİK) 27. maddesiyle TVK'nın istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılmasını düzenleyen 12. maddesinin birinci fıkrasına yapılan eklemeye, 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun¹² (YUKK) 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğunun istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabileceği kabul edilmiştir.¹³ YUKK'un 'kısa

¹⁰ Vatandaşlık hukuku alanında milletlerarası hukuka uygunluk hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Güngör, Tâbiyet s.15 vd.

¹¹ TVK dışında, sadece göçmen olarak Türkiye'ye kabul edilen kişilerin vatandaşlığa alınması aşağıda da anlatılacağı üzere 2006 tarihli ve 5543 sayılı İskân Kanununda (RG 26.9.2006, S.26301) düzenlenmiştir. Ayrıca yine istisnai olarak arazi terk ve ilhakı ile ahali mübadelesini konu edinen milletlerarası anlaşmalarda geçmişte Türk vatandaşlığının kazanılması ya da kaybedilmesi sonucunu doğurmuştur. Söz konusu anlaşmalarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Güngör, Tâbiyet, s.200-210.

¹² RG 11.04.2014, S.28615.

¹³ Nitekim doktrinde de TVK'da değişiklik yapan bu düzenlemelerin UİK ile yapıl-

dönem ikamet izni' başlığını taşıyan 31. maddesinin 1. fıkrası bu izni alabilecek yabancıları düzenlemektedir. İlgili maddeye yine UİK'nın 27. maddesiyle yapılan eklemeyele oluşturulan (j) bendi ise, kısa dönem ikamet izni alabilecek yabancılara, Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapanlar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğunu da dâhil etmiştir¹⁴.

Bu açıklamalar ışığında, TVK m.12/1-b bendinin kapsamına giren yabancılar; Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapanlar ile uluslararası işgücü politikası doğrultusunda; eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye'deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi sebebiyle kendisine Turkuaz Kart verilen yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğudur. Turkuaz Kart uygulaması Türk hukuku bakımından yeni bir uygulamadır. UİK ile şartları düzenlenen bu Karta ilişkin başvuru, değerlendirme ve geçiş süresi, Turkuaz Kart sahibine ve yakınına sağlanan haklar ve bu hakların kullanımına ilişkin usul ve esaslar ise 14.03.2017'de yürürlüğe giren Turkuaz Kart Yönetmeliği ile düzenlenmiştir (Yön. m.1). İstisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanılabilmesi için yapılması gereken yatırımın niteliği ve miktarı ise 12.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren ve 2010 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte¹⁵ değişiklik yapan 'Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik' ile yapılmıştır.

Çalışmamızın asıl konusunu, son zamanlarda gerek ülkemizde geçici koruma statüsüyle bulunan Suriye vatandaşlarının toplu olarak vatandaşlığa alınacağı yönündeki haberler¹⁶ gerek konuyu düzenleyen

masının Kanun koyucunun bakış açısını göstermesi sebebiyle önemli olduğu da ifade edilmiştir. Bkz.: Doğan, Vatandaşlık, s.vii.

¹⁴ TVK m.12/1-b bendi 'Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapanlar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu' ifadesini kullanmak yerine YUKK'un 31/1-j bendine atıf yapmıştır.

¹⁵ RG 06.04.2010, S.27544.

¹⁶ Bkz.:Tolga Şardan, "Suriyelilere 'İstisnai Vatandaşlık' Formülü", Milliyet, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/suriyelilere--istisnai-vatandaslik>

TVK'nın 12. maddesinde yapılan değişiklikler sebebiyle gündeme gelen istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılması oluşturmaktadır.

Bu bağlamda öncelikle istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek olan yabancılar yukarıda anlatılan değişiklikler dikkate alınarak incelenecektir. Bu değişikliklerle **Türk hukukunda da kabul edilen ve hâlihazırda pek çok devletin vatandaşlığın kazanılmasında kabul ettiği bir ölçüt haline gelen yatırım** kriteri, konuyla ilgili farklı hukuk sistemlerindeki düzenlemeler ve tartışmalar da dikkate alınarak değerlendirilecektir. Daha sonra istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanılmasında başvuru şartları ve başvuru usulü, başvuru hakkında karar verecek olan yetkili makam, bu yolla kazanılan vatandaşlığın vatandaşlığı kazanan kişi, eşi ve çocukları bakımından sonuçları incelenecek ve son olarak da ülkemizde geçici koruma statüsüyle bulunan Suriye vatandaşlarının istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilmesi konusu tartışılacaktır.

I. GENEL OLARAK TÜRK VATANDAŞLIĞININ YETKİLİ MAKAM KARARIYLA KAZANILMASI

Gerçek kişiler bakımından vatandaşlık, doğumla ya da sonradan olmak üzere iki şekilde kazanılabilir ve buna bağlı olarak 'asli vatandaşlık' ve 'müktesep vatandaşlık' olarak ikiye ayrılır.¹⁷ Kişinin doğum anından itibaren sonuç doğuran ve doğum sebebiyle kazandığı vatandaşlık asli vatandaşlıktır. Devletler vatandaşlığın aslen kazanılması bakımından genellikle doğum yeri (*jus soli*) ve soy bağı (*jus sanguinis*) esaslarından birisini ya da her ikisini birlikte kabul etmektedir.¹⁸ Bu-

-formulu-2278144/ (Erişim tarihi 15.03.2017) ;'Suriyelilere vatandaşlık verildi mi?', Hukuki Haber, www.hukukihaber.net/gundem/suriyelilere-vatandaslik-verildi-mi-h88219html(Erişim tarihi 09.03.2017);'İstanbul'da Suriyelilere vatandaşlık için çalışmalar başladı',Habertürk,<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1401708-istanbulda-suriyelilere-vatandaslik-icin-calismalar-basladi> (Erişim tarihi 15.03.2017); 'Suriyeli mültecilerden isteyenlere vatandaşlık verilecek', NTV, <http://www.ntv.com.tr/turkiye/suriyeli-multecilerden-isteyenlere-vatandaslik-verilecek,Cs1vyKxqsk2OMwgOVUWrkA> (Erişim tarihi 15.03.2017.;'Hükümetten Suriyelilere vatandaşlık açıklaması', A Haber, <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2017/02/23/hukumetten-suriyelilere-vatandaslik-aciklamasi>;(Erişimtarihi 15.03.2017).

¹⁷ Doğan, Vatandaşlık, s.31.

¹⁸ Nomer, 22. Bası, s.53

nun yanında devletlerce belirli şartları taşıyan yabancılara sonradan yani doğumdan sonra ve doğumdan başka sebeplere dayanarak da vatandaşlık verilebilmektedir.¹⁹ TVK uyarınca da Türk vatandaşlığı, doğumla (aslen) ve sonradan (mükteseben) olmak üzere iki yolla kazanılabilir. Kanun uyarınca Türk vatandaşlığı, doğumla ve doğum anından itibaren soybağı ya da toprak esasına göre aslen kazanılabilecekken; yetkili makam kararıyla, evlat edinilmeyle²⁰ ya da seçme hakkının kullanılması yoluyla sonradan da kazanılabilecektir (m.6, m.9). Yetkili makam kararı ile Türk vatandaşlığının kazanılması ise genel olarak (m.11), istisnai olarak (m.12) yeniden (m.13, m.14, m.43) ve evlenme (m.16) yoluyla gerçekleşir.

Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için ilgilinin talebi, kanunda aranan şartların yerine getirilmesi ve yetkili makamın olumlu kararı gerekmektedir.²¹ TVK uyarınca ilgilinin Kanunda aranan şartları yerine getirmiş olması, vatandaşlığın verilmesi hususunun devletlerin egemenlik hakkıyla doğrudan ilgili olması sebebiyle,²² vatandaşlığın kazanılması konusunda ilgiliye mutlak bir hak sağlamayacaktır (m.10).

II. TÜRK VATANDAŞLIĞININ YETKİLİ MAKAM KARARIYLA İSTİSNAİ HALLER KAPSAMINDA KAZANILMASI

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla istisnai haller kapsamında kazanılması,5901 sayılı TVK'nın 12. maddesinde, 'Türk vatandaşlığının kazanılmasında istisnai haller' başlığıyla düzenlenmiştir. Türk vatandaşlığının istisnai haller kapsamında kazanılabilmesi için genel olarak vatandaşlığa alınmada aranan ve kişi ile vatandaşlığına

¹⁹ Doğan, Vatandaşlık, s.33.

²⁰ TBMM'ye gönderilen tasarıda evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması, mülga Kanunda da kabul edildiği üzere kanun hükmü gereği ve yetkili makam kararı gerekmeyen dolayısıyla kanun yolu ile vatandaşlık kazanma yolu olarak düzenlenmişken İçişleri Komisyonundaki görüşmelerde evlat edinme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasının yetkili makam kararıyla kazanma yoluna dönüştüğü ve TVK m.9'da evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının vatandaşlığın sonradan kazanılma yollarından biri olarak düzenlenmesine rağmen konuyla ilgili hükmün (m.17) sistematik açıdan yetkili makam kararıyla kazanmaya ilişkin hükümler arasında yer aldığı ve kanunun sistematikliğini bozduğu hususunda bkz.: Doğan, Vatandaşlık, s.107, Güngör, Tâbiyet, s.141.

²¹ Doğan, Vatandaşlık, s.65.

²² Gereke, 10.

geçmek istediği devlet arasındaki sıkı irtibat, uyum ve bütünleşmeyi tespitesine yönelik olduğu ifade edilen²³ şartların aranmaması vatandaşlığın istisnai yolla kazanılmasının vatandaşlığın kazanılması bakımından olağan dışı bir yol²⁴ olarak değerlendirilebilmesini gerekli kılsa da, bu yol sadece Türkiye'ye özgü bir yol değildir. Aşağıda da anlatılacağı üzere pek çok devletin vatandaşlık kanununda, ortak soy esasına ya da bilim, ekonomi, sanat ve spor hatta askeri alanlarda ülkeye hizmette bulunma ya da nitelikli işgücü ihtiyacını karşılama ya da o ülkeye yatırım yapma gibi sebeplerle yabancıların istisnai ya da kolaylaştırılmış ya da ayrıcalıklı usullerle vatandaşlık kazanabilmesi düzenlenmiştir²⁵. Ancak TVK'da düzenlendiği şekliyle istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek gruplar belirlenirken kullanılan ölçütlerin Anayasanın 66/3. maddesiyle vatandaşlık hukukunda kabul edilen kanunilik ilkesiyle uyuşmaması, idareye geniş takdir yetkisi tanınması, uygulama güçlüğü doğuracağı, idare tarafından maksadı dışında kullanılmaya elverişli olması ve yargı denetimini imkânsızlaştırması gibi gerekçelerle doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir.²⁶

A. İstisnai Haller Kapsamında Türk Vatandaşlığını Kazanabilecek Olan Yabancılar

5901 sayılı TVK'da da istisnai yoldan Türk vatandaşlığını kazanabilecek olan yabancılar 403 sayılı mülga Kanunda²⁷ olduğu gibi sınırlı olarak sayılmışsa da, mülga Kanunda yer alan ve istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanabilecek yabancı grupları arasında sayılan; Türk vatandaşlığını herhangi bir şekilde kaybetmiş olanların sonradan doğmuş reşit çocukları; bir Türk vatandaşı ile evli olanlarla, eşleri ve reşit çocukları; Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocukları ve bir Türk vatandaşı ile evlenme kararıyla Türkiye'de yerleşmiş olanlar yeni Kanunda yer almamıştır.²⁸ 5901 sayılı TVK, istisnai yolla vatan-

²³ Doğan, Vatandaşlık, s.64.

²⁴ Güngör, Tabiiyet, s.99.

²⁵ Bkz.: s.8.

²⁶ Doğan, Vatandaşlık, s. 82; Nomer, 22. Bası, s.90; Erdem, s.141.

²⁷ RG 01.07.1964, S.11742.

²⁸ Bu grupların yeni Kanunda yer almaması ile ilgili değerlendirme için bkz. Bilgin Tiryakioğlu, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması", Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu 29 Şubat 2008, (Ed.Vahit Doğan/Feriha Bilge Tanrıbilir/Banu Şit), Ankara: Seçkin 2008, s.84-85.

daşlığa alınacak yabancıları belirlerken mülga Kanunda da yer alan 'vatandaşlığa alınması Bakanlar Kurulunca zaruri görülenler' bendini 'vatandaşlığa alınması zaruri görülenler'; 'Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren sosyal, ekonomik alanlarda veya bilim, teknik veyahut sanat alanlarında olağanüstü hizmeti geçmiş veya hizmeti geçeceği düşünülen kimseler' bendini ise 'Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler' şeklinde değişiklikler yaparak korumuştur. Yeni Kanun, 403 sayılı Kanun'da yer almayan 'göçmen olarak kabul edilen kişiler' grubunu da istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek yabancılara dâhil etmiştir. Ancak mülga Kanunda 'Türk soyundan olanlarla, eşleri ve reşit çocukları' Türk vatandaşlığının kazanılması bakımından istisnai haller kapsamındaydı.²⁹ Yukarıda da bahsedildiği üzere 2016 tarihinde yapılan değişiklikle de '6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu' da istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek yabancılar olarak kabul edilmiştir. Söz konusu değişiklik TVK'nın 12. maddesinde (b) bendi olarak yer almış; önceki (b) bendi de (c) bendi olarak Kanunda yerini korumuştur.

Yeni düzenleme kapsamında TVK m.12'de düzenlendiği şekliyle istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek yabancılar şunlardır: a) Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan kişiler. b) Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu m.31/j uyarınca kısa dönem ikamet izni

²⁹ 2510 sayılı ve 1934 tarihli mülga İskân Kanunu göçmen statüsü için (RG 21.06.1934, S.2733) Türk soyundan olma ve yerleşme niyeti ararken ayrıca Türk kültürüne bağlı olmayanların, anarşistlerin, casusların, göçebe çingenelerin ve memleket dışına çıkarılmış olanların göçmen olarak kabul edilmeyeceğini hükme bağlamıştı (m.4). Mülga Kanun da göçmen olarak kabul edilenler Bakanlar Kurulu kararıyla hemen vatandaşlığa alınacağını düzenlemişti (m.6). Kanun vatandaşlığa alınma bakımından aynı esası kabul eden 2006 tarihli ve 5543 sayılı yeni İskân Kanununun ile yürürlükten kalkmıştır.

alanlar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu c) Vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler d) Göçmen olarak kabul edilen kişiler.

1. TVK m.12/1-a Kapsamındaki Yabancılar: Türkiye'ye Sana-yi Tesisleri Getiren veya Bilimsel, Teknolojik, Ekonomik, Sosyal, Sportif, Kültürel, Sanatsal Alanlarda Olağanüstü Hizmeti Geçen ya da Geçeceği Düşünülen ve İlgili Bakanlıklarca Haklarında Gerekçeli Teklifte Bulunulan Kişiler

TVK m.12 kapsamında düzenlenen ilk grubu oluşturan bu yabancıların Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için öncelikle ilgili Bakanlığın³⁰ İçişleri Bakanlığına gerekçeli teklifte bulunarak söz konusu kişilerin genel yolla vatandaşlığa alınma şartları aranmadan 'olağanüstü' bir karar ile vatandaşlığa alınmaları için geçerli olan sebepleri belirtmeleri gerekir.³¹ İçişleri Bakanlığı ise durumunu uygun bulduklarını Bakanlar Kuruluna bildirecektir.

Yabancıların ekonomi, bilim, spor ya da kültürel alanlardaki istisnai katkıları nedeniyle kolaylaştırılmış yollarla vatandaşlığa kabul edilmesi dünyanın birçok ülkesinde uygulanmaktadır. Nitekim Avrupa Birliği Demokrasi Gözlemevi (*EUDO*) vatandaşlık verileri, AB'deki 28 Üye Devletin ekonomik çıkarları doğrultusunda ya da kişilerin kültürel, spor veya bilimsel faaliyetlerin yanı sıra özel başarıları nedeniyle vatandaşlığa kabul edilmesine izin verdiğini göstermektedir.³² Al-

³⁰ TVK Tasarısının TBMM İçişleri Komisyonunda görüşülmesi sırasında oluşturulan Alt Komisyonunda, vatandaşlığa alınacak kişilerle ilgili olarak Bakanlığa, kamu yararına çalışan sivil toplum örgütleri, üniversiteler ve meslek odalarının öneri getirebilmesine ilişkin değişiklik talebi, sivil toplum örgütlerinin ilgili oldukları bakanlıkları harekete geçirebilme imkânlarının zaten mevcut olmasından dolayı kabul edilmemiştir. Konuyla ilgili 22. Dönem İçişleri Komisyonu Raporu, için bkz.: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf>, s.12 (Erişim tarihi 15.03.2017).

³¹ Erdem, s.139.

³² Bilgi için bkz.: AB dahilindeki farklı üniversiteler den oluşan bir konsorsiyum sorumluluğunda faaliyet gösteren ve finansmanı Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından sağlanan EUDO (European Union Observatory on Democracy Citizenship) tarafından hazırlanan ve farklı devletlerin güncel vatandaşlık kanunları esas alınarak hazırlanan 'Vatandaşlığın Kazanılmasına İlişkin Küresel Veritabanı' (Global Database on Modes of Acquisition of Citizenship), San Domenico di Fiesole: European University Institute; [http://eudo-citizenship.eu/global-modes-of-](http://eudo-citizenship.eu/global-modes-of)

manya³³, Belçika³⁴ Bulgaristan³⁵ yabancılara bilimsel, ticaret, sanat ve spor alanlarında üstün ya da istisnai başarıları sebebiyle vatandaşlığın kazanılmasına imkân vermekte olan ülkelerden bazılarıdır. Ancak bu ülkeler genellikle Almanya ve Belçika örneğinde olduğu gibi düzenli ikamet koşulu da aramaktadır.³⁶ Bununla beraber Birleşik Krallık, İsveç, Danimarka ve Polonya gibi bazı ülkelerin yasaları kişilerin özel yeteneklerine ya da üstün başarılarına dayalı vatandaşlık kazanılmasına ilişkin düzenlemeler içermemektedir.³⁷

TVK'da düzenlenme şekliyle bu gruba dâhil olan yabancıların, en baştan, vatandaşlık talebinde bulunurken, bir vatandaş olarak Türk Devletine ve milletine faydası olacağı kabul edildiği ifade edilmiştir.³⁸ Öte yandan özellikle bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçeceği düşünülen kişilerin varlığından bahsedilmesinin gelecek perspektifiyle kurgulanmış, olasılıklar üzerine işleyecek bir yaklaşım olması gerekçe gösterilerek eleştirilmektedir.³⁹ Bize göre de hüküm idareye geniş tak-

-
- acquisition, 'Mod A24, Special Achievements' (Erişim tarihi 15.03.2017).
- 33 Nationality Act (Staatsangehörigkeitsgesetz), m.8, http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisition&search=1&modeby=country&country=Germany&year=2016&idmode=A24(Erişim tarihi 15.03.2017).
- 34 Belgian Nationality Law,m.19, Bilgi için bkz.: http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisition&search=1&modeby=country&country=Belgium&year=2016&idmode=A2 (Erişim tarihi 15.03.2017).Belçika hukukunda vatandaşlığın kazanılması yolları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Maire Foblets, Zeynep Yanaşmayan, Patrick Wautelet , Country Report: Belgium, EUDO Country Reports 2013, s.11-12. <http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=2013-27-Belgium.pdf> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- 35 Law on Bulgarian Citizenship, m.16;Bilgi için bkz.: http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisition&search=1&modeby=country&country=Bulgaria&year=2016&idmode=A24 (Erişim tarihi 15.03.2017). Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Daniel Smilov, Elena Jileva; EUDO Country Report: Bulgaria, EUDO Country Reports 2013, s.12-13, <http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=2013-22-Bulgaria.pdf> (Erişim tarihi 09.03.2017).
- 36 Jelena Džankić "Investment-Based Citizenship and Residence Programmes in the EU", European University Institute - Robert Schuman Centre for Advanced Studies, EUI Working Paper, 2015/08, s.6-8, http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/34484/RSCAS_2015_08.pdf (Erişim tarihi 15.03.2017).
- 37 Džankić, s.6, dp.3.
- 38 Erdem, s.139.
- 39 Güngör, Tâbiyet, s.102.

dir yetkisi tanımakla beraber en azından Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen kişilerin tespiti somut olarak mümkünken, hizmeti geçeceği düşünülen kişilerin tespitinin belirsizliği hem idarenin yetkisini aşkın kullanıma açık hale getirmekte hem de Anayasanın 66/3. maddesiyle vatandaşlık hukukunda kabul edilen kanunilik ilkesiyle uyuşmamaktadır.

2. TVK m.12/1-b Kapsamındaki Yabancılar: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu m. 31/1-j Uyarınca İkamet İzni Alanlar ile Turkuaz Kart Sahibi Yabancılar ve Bunların Yabancı Eşi, Kendisinin ve Eşinin Ergin Olmayan veya Bağımlı Yabancı Çocuğu

TVK m.12/1'e eklenen yeni (b) bendi iki ayrı yabancı grubunu ve ayrıca bu yabancıların Kanunda sayılan aile fertlerinin istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınmasını düzenlemektedir. Ancak bendin bu yabancıları doğrudan saymaması sebebiyle bu yabancıların kim olduklarını belirleyebilmek için YUKK, UİK, 12.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren 'Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik' ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK)⁴⁰ da dikkate alınmalıdır. Bu nedenle bu bendin kapsamındaki yabancıları daha açık bir şekilde belirleyebilmek için önce, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu m. 31/1-j uyarınca ikamet izni alanlar daha sonra Turkuaz Kart sahibi yabancılar ve son olarak da bu yabancıların Kanunda sayılan aile fertlerinin durumu incelenecektir.

a. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi Uyarınca İkamet İzni Alanlar: Türkiye'de Çalışmayan ancak Yatırım Yapan Yabancılar

2016'da yapılan değişiklikle oluşturulan TVK m.12/1-b bendi kapsamında istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek ilk grup, 'Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 31. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca ikamet izni alanlar'dır.⁴¹

⁴⁰ RG 12.12.2007, S. 26728.

⁴¹ TVK m.12/1-b bendinde bildirilen kişilerin durumunun kısa dönem ikamet izni verilmesi aşamasında halihazırda değerlendirilmiş olacağı ve bu kişilerin Türk vatandaşlığını istisnai haller kapsamında kazanabilecek kişilerden olup olmadıklarının tartışma konusu yapılamayacağı yönünde bkz.:Güngör, Tâbiyet, s.104.

YUKK m.31 genel olarak kısa dönem ikamet izni verilebilecek yabancıları saymıştır. Bu maddenin (j) bendinde sayılan yabancılar ise Türkiye’de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğudur.⁴² Kısa dönem ikamet izninin şartları, hangi durumların ikamet süresinde kesinti sayılacağı, izin talebinin reddi, izin iptali veya uzatılmaması, konuları ise YUKK (m.32-33) ve YUKK’un Uygulama Yönetmeliğinde (m.28- 29) düzenlenmiştir⁴³. Türkiye’de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu YUKK m.31/1-j bendi gereği kısa dönem ikamet izni alabilecek yabancıardan olsa da, bu yabancıların kısa dönem ikamet izni alabilmesi için ayrıca hem YUKK’ta ve Uygulama Yönetmeliğinde genel olarak ikamet izni başvurusu ile iznin verilmesi ile ilgili hükümlerde yer alan şartlara⁴⁴ hem de yine adı geçen mevzuatta düzenlenen kısa dönem ikamet izni başvurusu ile ilgili şartlara⁴⁵ uymaları da gerekmektedir. Aksi durumda, izin başvuruları reddedileceği gibi verilmiş olan kısa dönem ikamet izinlerinin iptali ve izin süresinin sona erme-

⁴² UİK m.27 ile YUKK’un 31. maddesine eklenen fıkralar uyarınca; kısa dönem ikamet izni yabancılarla her defasında en fazla ikişer yıllık sürelerle verilebilecekken, Türkiye’de çalışmayan ancak yatırım yapanlarla Kanunda sayılı aile ferlerine verilen kısa dönem ikamet izinleri ise en fazla beşer yıllık sürelerle olabilecektir (m.31/2, m.31/5)

⁴³ Kısa dönem ikamet izni konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Vahit Doğan, *Yabancılar Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016, s.72-74.

⁴⁴ YUKK, genel olarak ikamet izni başvuru usulünü, ikamet izninin uzatılması, ikamet izinleri arasında geçişler gibi ikamet izniyle ilgili hususları, m.21-31 arasında düzenlemiştir. Aynı konu Yönetmelikte ikamet izni başvurusuna ilişkin esaslar ile başvurularının incelenmesi ve sonuçlandırılması da dâhil olmak üzere daha ayrıntılı bir şekilde, m.22-28 arasında düzenlenmiştir. İkamet izni şartları ve başvuru usulü konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Nuray Ekşi, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*, Beta Yayınevi, 2016, s.89-93; Doğan, *Yabancılar*, s.68-70.

⁴⁵ YUKK m.32/1 uyarınca kısa dönem ikamet izinlerinin verilmesinde şu şartlar aranır: a) Kısa dönem ikamet izni alabilecek olan yabancıları sayan 31. maddenin birinci fıkrasında sayılan gerekçelerden biri veya birkaçını ileri sürerek talepte bulunmak ve bu talebiyle ilgili bilgi ve belgeleri ibraz etmek b) 7. madde kapsamında Türkiye’ye girişlerine izin verilmeyecek yabancıardan olmamak c) Genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma şartlarına sahip olmak ç) İstenilmesi hâlinde, vatandaş olduğu veya yasal olarak ikamet ettiği ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenmiş adli sicil kaydını gösteren belgeyi sunmak d) Türkiye’de kalacağı adres bilgilerini vermek.

si durumunda uzatma talebinin reddi de söz konusu olabilecektir.⁴⁶ Dolayısıyla söz konusu yabancıların TVK m.12/1-b bendi kapsamında yapacakları vatandaşlık başvurusu anında kısa dönem ikamet izinlerinin geçerliliğini koruyor olması gerekmektedir.

aa. Genel Olarak Yatırım Esasının Vatandaşlığın Kazanılmasında Kriter Olarak Kullanılması ve Bu Kriteria Yönelik Eleştiriler

Yatırıma esasına dayanan vatandaşlık, bir yandan yerel ekonomik aktivitenin canlandırılması, yabancı sermayeyi teşvik etmesi, istihdam oluşturması ve devletlerin ihtiyaç duydukları büyüme hedeflerini yakalayabilmelerine katkı sağlayacağı gerekçeleriyle cazip bir teklif olarak değerlendirilirken⁴⁷ vatandaşlık kavramına yüklenen geleneksel anlam sebebiyle vatandaşlığın, şartlarını devlet yerine para piyasalarının belirlediği ticari bir değiş tokuş aracı olmaması gerektiği; ayrımcılığa ve eşitsizliğe sebebiyet vereceği ve genel olarak vatandaşlığın toplum nezdindeki değerini olumsuz etkileyeceği gibi sebeplerle de eleştirilir.⁴⁸ Nitekim kabul edilmesiyle birlikte bu konu ülkemiz genelinde de 'yatırım yapana Türk vatandaşlığı' başlığıyla tartışmalara sebep olmuştur.⁴⁹

⁴⁶ YUKK m.33 uyarınca kısa dönem ikamet izninin verilmeyeceği, verilmişse iptal edileceği süresi bitmişse uzatılmayacağı hâller şunlardır: a) 32. maddede düzenlenen kısa dönem ikamet izinlerinin verilmesinde aranan şartlardan birinin veya birkaçının yerine getirilmemesi veya ortadan kalkması b) İkamet izninin, verilmiş amacı dışında kullanıldığı belirlenmesi c) Hakkında geçerli sınır dışı etme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı bulunması. aynı maddenin 2. fıkrası uyarınca ikamet izninin yurt dışında kalış süresi bakımından iptali konusu YUKK uygulama Yönetmeliğinde yine UİK m.27 ile YUKK'un 33. maddesinde yapılan değişiklik düzenlenmiştir. Buna göre, zorunlu kamu hizmeti, görev, eğitim veya sağlık nedenleri haricinde son bir yıl içinde toplamda yüz yirmi günden fazla süreyle yurt dışında kalınması iznin iptaline sebep olacaktır (m.29/1-c).

⁴⁷ Şerif Dilek, "Yatırım Yoluyla Vatandaşlık Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar mı?" Perspektif, S.162 Ocak 2017, s.2, https://setav.org/assets/uploads/2017.01.162_Perspektif.pdf(Erişim tarihi 15.03.2017).

⁴⁸ Ayelet Shchar, "Dangerous Liaisons: Money and Citizenship, Should Citizenship be for Sale?", EUI Working Paper (Ed. by Ayelet Shchar and Rainer Bueböck), 2014/1, s.6-7, http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/29318/RSCAS_2014_01.pdf?sequence=1 (Erişim tarihi 15.03.2017).

⁴⁹ Sabah Gazetesi 'yatırım yapana Türk vatandaşlığı' <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/01/12/yatirim-yapana-turk-vatandasligi> (Erişim tarihi 15.03.2017).; NTV ' Ev alana, yatırım yapana Türk vatandaşlığı' haberi için bkz.:<http://www.ntv.com.tr/ekonomi/ev-alana-yatirim-yapana-turk-vatandasligi,rKgCf8yqsEKRF4qrI9Y-fA>(Erişim tarihi 15.03.2017).; Hürriyet Gazetesi 'Ev alan yabancıya vatandaşlık!' <http://www.hurriyet.com.tr/ev->

Yatırım esasına dayanan vatandaşlık, Avrupa Birliği dâhilinde de tartışmalara sebep olmaktadır. 2013’de Malta Hükümetinin Birlik üyesi olmayan yabancılara 650.000,00 Euro yatırım yapılması şartıyla Malta vatandaşlığını kazandırma yönündeki kararı ile bu durum aynı zamanda kendiliğinden Avrupa Birliği vatandaşlığının da kazanılacağı anlamına geldiği için konuyla ilgili tartışmalar Parlamenteoya taşınmıştır. Avrupa Parlamentosu 2014 Ocak ayında, Avrupa Birliği’nde bazı üye ülkelerin yatırıma dayalı ikamet veya vatandaşlık hakkı verilmesini içeren düzenlemelerini ve planları tartışmak için, “Satılık AB Vatandaşlığı” başlıklı bir müzakere düzenlemiştir. Müzakere sonucunda alınan ilke kararlarında, üye devletlerin Birliğin ortak değer ve başarılarını koruma konusunda sorumlu davranmasının beklendiğini ve bu değer ve başarıların paha biçilemez olduğu dolayısıyla onlara bir fiyat etiketi takılamayacağı vurgulanırken, Birlik vatandaşlığının bu şekilde satılığa çıkarılmasının Birliğin üzerine kurulduğu karşılıklı güvene zarar vereceğinden ve bu uygulamanın ayrımcılığa yol açabileceğinden duyulan endişe dile getirilmiş; ayrıca yatırım esasına dayalı vatandaşlık ile bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek muhtemel kara para aklama gibi dolandırıcılığa bağlı suçlara karşı dikkat çekilerek daha cazip yatırım koşulları veya finansal kaynaklar sağlamak için başvurulmuş bu tür yolların *Schengen* alanında oturma izni ya da AB vatandaşlığı taşıyan kişiler için standartların düşmesine neden olabileceği de ifade edilmiştir.⁵⁰

Yabancılara yatırım esasına bağlı olarak vatandaşlık verilmesi, karşılıklılık veya eşitlik gibi değer ve ilkeleri esas alan ‘demokratik va-

alan-yabanciya-vatandaslik-resmi-gazetede-yayinlandi-40333779 (Erişim tarihi 15.03.2017).

⁵⁰ Söz konusu kararda ayrıca vatandaşlık ile ilgili konularda üye devletlerin münhasır yetkilerinin bulunduğu ancak üye devletlerin AB antlaşmalarında özellikle de üye devletlerarasında karşılıklı güven ve AB vatandaşlığına bağlı haklar konusunda kabul edilen esasları desteklemesi gerektiği; AB vatandaşlığının, kişinin Avrupa ve üye devletleri ile olan bağları veya AB vatandaşlarıyla olan kişisel bağlarına dayandığı ve AB Vatandaşlığının hiçbir zaman ticarete konu bir emtia olmaması gerektiği; Birlik vatandaşlığının sağladığı hakların insanlık onurunu temel aldığı ve hiçbir fiyat karşılığı alınması ya da satılmasının mümkün olmadığı da belirtilmiştir. Parla mentonun ilke kararları için bkz.: ‘European Parliament Resolution of 16 January 2014 on EU Citizenship for Sale (2013/2995(RSP))’, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2014-0038> (Erişim tarihi 15.03.2017).

tandaşlık' idealinden ciddi bir geri adım olarak değerlendirilse de⁵¹ bu esas pek çok ülkede vatandaşlığın kazandırılmasında bir ölçüt olarak kullanılmaya devam etmektedir. Ancak bu ölçütü kabul etmekle birlikte çoğunlukla vatandaşlığın kazanılabilmesi için ek koşullar da aranmaktadır. Örneğin 2013'te Vatandaşlık Kanununda yaptığı değişiklikle birlikte yatırıma dayalı vatandaşlık esasını kabul eden Bulgaristan yatırımın türüne göre farklı miktarda yatırımlar belirlemenin yanında, vatandaşlığa başvurmadan önce en az 1 yıl sürekli ikamet ve Bulgaristan'da hakkında verilmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmaması şartlarını da aramaktadır.⁵² Yine 2013 tarihinde vatandaşlık kanununda yaptığı değişikliklerle birlikte yatırım esasını kabul eden Romanya, başvuru sahibinin en az 18 yaşında olması, 4 yıllık ikameti, mahkûmiyet kararı bulunmaması, yeterli derecede Romanca bilmesi, Romanya kültürü ve medeniyeti hakkında topluma uyum sağlayacak derecede bilgi sahibi olma, iyi ahlak ve sadakat gibi ek koşulları da aramaktadır.⁵³ Yatırım esasına bağlı vatandaşlık konusunun AB Parlamentosuna taşınmasına sebep olan ve Parlamentonun yukarıda bahsedilen ilke kararı ile yatırıma dayalı vatandaşlık ile ilgili düzenlemeyi Birliğin değerlerine uygun hale getirme yönünde çağrıda bulunan Malta ise söz konusu düzenlemeyi yatırım dışında bir yıllık ikamet şartı koyarak ve yatırım miktarını arttırarak 2014'te yürürlüğe koymuştur.⁵⁴ Malta da yatırıma dayalı vatandaşlık başvurusu yapılabilmesi için belirli tutarda yatırım dışında 1 yıllık (180 günü kesintisiz olma şartıyla) ikamet şartı, sağlık sigortası, iyi ahlak gibi ek şartlar da aranmaktadır.⁵⁵ Birleşik Krallık, Kanada, Belçika ve Macaristan gibi bazı devletlerde ise öngörülen yatırım miktarının gerçekleştirilmesi halinde yabancıya vize ve ikamet izni bakımından ayrıcalıklar tanınmakta; bu ikamet izni de (yasalarda belirlenen sürelerin dolmasının

⁵¹ Ana Tanasoca, "Citizenship for Sale Neomedieval, not Just Neoliberal?", *European Journal of Sociology*, V.57/1, 2016, s.192.

⁵² Džankić, s.12-13.

⁵³ Act No. 21/1991 on Romanian Citizenship, m.8/2 Bkz.:<http://eudo-citizenship.eu/global-modes-of-acquisition?p=&application=globalModesLoss&search=1&modeby=country&country=Romania> (Erişim tarihi 15.03.2017).

⁵⁴ İlke kararlardan biri de Malta Hükümetine yatırıma dayalı vatandaşlık ile ilgili düzenlemeyi Birliğin değerlerine uygun hale getirme yönünde çağrıda bulunmak olmuştur; Malta Hükümeti de eleştiri ve tepkiler üzerine konuyla ilgili düzenlemeyi yatırım dışında bir yıllık ikamet şartı koyarak 2014'te yürürlüğe koymuştur.. Bilgi için bkz.: Džankić, s.10-11.

⁵⁵ Džankić, s.10-12.

ardından) yabancıнын daha sonra vatandaşlık başvurusunda bulunmasına dayanak sağlamaktadır.⁵⁶

ab. TVK m.12/1-b Bendi Kapsamında Yatırım Esasının Vatandaşlığının Kazanılmasında Kriter Olarak Kullanılması

TVK m.12/1- b bendi ve YUKK m.31/1-j bendi birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’de yatırım yapan her yabancıнын değil, ancak yaptığı yatırım Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda olan yabancılarla bunların kanunda sayılan aile fertlerinin TVK m.12/1-b bendi kapsamında istisnai yoldan faydalanarak Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuruda bulunabileceği görülmektedir. Yabancıнын yapması gereken yatırımın kapsamı ve tutarı ise, 12.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren ‘Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’ ile tespit edilmiştir. 2017 tarihli bu Yönetmelik ile 2010 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin ‘Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması, başvuru için gerekli belgeler ve yapılacak işlemler’ başlığını taşıyan 20. maddesine eklemeler uyarınca yabancıнын TVK m.12/1-b bendi kapsamında istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanma yoluna başvurabilmesi için Türkiye’de yaptığı yatırımı ile aşağıdaki şartlardan herhangi birini sağlaması gerekmektedir:

a) En az 2.000.000 Amerikan Doları tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirildiği Ekonomi Bakanlığınca tespit edilen,

b) En az 1.000.000 Amerikan Doları tutarında taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca tespit edilen,

c) En az 100 kişilik istihdam oluşturduğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tespit edilen,

ç) En az 3.000.000 Amerikan Doları tutarında mevduatı üç yıl tutma şartıyla Türkiye’de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen,

d) En az 3.000.000 Amerikan Doları tutarında Devlet borçlanma

⁵⁶ Tanasoca, s.171-173; Dilek, s.2-3.

araçlarını⁵⁷ üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine Müsteşarlığınca tespit edilen.

Bu parasal değerlerin belirlenmesinde, tespit tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının efektif satış kuru esas alınacaktır (m.20/6). Yatırım şartını yerine getiren yabancıların TVK m.12/1-b kapsamında istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri için aşağıda ayrıntılı olarak anlatılacağı üzere⁵⁸ yine TVK m.12 gereği milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama dışında başka bir şart aranmayacak; ancak İçişleri Bakanlığı tarafından bu yabancıların Türk vatandaşlığını kazanmaları yönünde teklifte bulunulması ve Bakanlar Kurulu kararı gerekecektir.

b. Turkuaz Kart Sahibi Yabancılar

ÜİK'in getirdiği yeniliklerden biri olan Turkuaz Kart, AB'nin 2011'de yürürlüğe giren 'Mavi Kart Yönergesi'⁵⁹ ile düzenlenen 'Avru-

⁵⁷ Devlet borçlanma araçlarıyla ilgili düzenleme 2002 tarih ve 4749 sayılı 'Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'da yer almaktadır (RG 09.04.2002, S. 24721). Kanuna göre çıkarılacak Devlet iç borçlanma senetlerinin çeşitlerine, satış yöntemlerine, faiz koşullarına, vadelerine, basım ve ödemelerine ilişkin her türlü esasları ve bunlara ilişkin diğer şartları belirlemeye Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakan yetkilidir (m.6/1). Türkiye Cumhuriyeti adına herhangi bir dış finansman kaynağından Devlet dış borcu sağlamaya ve mali koşulları da dahil olmak üzere şartlarını tespit etmeye ve bu şartlar çerçevesinde malî yükümlülük altına girmeye de Bakan yetkilidir (m.7/1). Kanunun 3. maddesinde yer alan tanımlara göre Devlet iç borçlanma senetleri: Müsteşarlık tarafından yurt içinde ihraç edilen borçlanma senetlerini; Devlet tahvili: İhraç edildikleri tarih itibarıyla bir yıl (364 gün) ve daha uzun vadeli Devlet iç borçlanma senetlerini; Hazine bonusu: İhraç edildikleri tarih itibarıyla vadeleri bir yıldan kısa olan (364 güne kadar) Devlet iç borçlanma senetlerini; Nakit Devlet iç borçlanma senetleri: Karşılığında Hazineye nakit imkânı sağlayan Devlet iç borçlanma senetlerini; Özel tertip Devlet iç borçlanma senetleri: İlgili yıl bütçe kanunu ve ilgili mevzuat çerçevesinde ihraç edilmiş olan ve karşılığında herhangi bir nakit girişi sağlanmayan Devlet iç borçlanma senetlerini ifade eder. Aynı madde uyarınca, para piyasası nakit işlemleri: Hazinesinin kısa vadeli nakit ihtiyacını karşılamak üzere fiziken basılı olmayan Devlet iç borçlanma senedi çıkarmak veya para piyasası araçlarını kullanmak suretiyle yapılan azami otuz gün vadeli borçlanmaları; Program kredisi: Müsteşarlık tarafından ülkenin makroekonomik programları çerçevesinde, doğrudan veya Hazine garantisinde altında, kamunun finansman ihtiyacının karşılanması amacıyla herhangi bir dış finansman kaynağından sağlanan finansman imkânını, Proje kredisi: Projelerin gerçekleşmesi için herhangi bir dış finansman kaynağından sağlanan finansman imkânını ifade eder.

⁵⁸ Bkz.: s.27-30.

⁵⁹ 'Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 On the Conditions of Entry and Residence of Third-Country Nationals for the Purposes of Highly Qualified Employment', OJ 18.06.2009, L 155/17.

pa Birliği Mavi Kart' (*EU Blue Card*) uygulaması ile benzer amaçlarla kabul edilen bir uygulamadır.⁶⁰ AB Mavi Kartı, 3.devlet vatandaşı olan hak sahibine, Yönergedeki hükümler çerçevesinde ilgili üye ülkede oturma ve çalışma imkânı hakkı tanır (m.2/c). AB Mavi Kart Programı, Birliğin ekonomik rekabet gücünü artırmak amacıyla, Avrupa Birliği dışındaki yüksek eğitilmiş yabancılar için göç sürecindeki çalışma ve ikamet izni koşullarını basitleştirerek bu nitelikteki kişilerin üye devletlere göç etmesini teşvik etmek için tasarlanmıştır.⁶¹ Bu uygulamadan yüksek nitelikli işgücü olarak sınıflandırılan 3. Devlet vatandaşları⁶² yararlanabilecek ve bu yabancılar üye devletlerden geçerli bir iş teklifi almaları durumunda AB Mavi Kartını talep edebileceklerdir (m.3).⁶³ Mavi Kart sahiplerine, Yönergedeki koşulların sağlanmasıyla

⁶⁰ Amerika Birleşik devletlerinde uygulanan ve sürekli ikamet izni dışında çalışma izni ve çeşitli sosyal haklar da sağlayan ve 'Yeşil Kart' (Green Card) olarak bilinen sürekli oturma izni ise 1990 yılından itibaren özellikle halihazırda Birleşik Devletlerde başvuruları daha az kabul gören devlet vatandaşı olan göçmenler için de bu ülkeye göç fırsatı yaratmak ve böylece ülkeye kabul edilecek göçmenler bakımından kültürel çeşitliliği sağlamak gibi amaçlarla uygulamaya konulan ve 'Yeşil Kart' şekliyle olarak bilinen vize programı 'Çeşitlilik Vizesi (Diversity Visa) çerçevesinde yapılan piyango çekilişiyle verilebilir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve çekilişin tarihçesi hakkında bkz.: Andowah, A. Newton, "Injecting Diversity into U.S. Immigration Policy: The Diversity Visa Program and the Missing Discourse on Its Impact on African Immigration to the United States", *Cornell Int'l L.J.*, V. 38/3, 2005, s.1050-1056. Bu kart sahibi, en az 5 yıllık sürekli ve düzenli ikamet sonunda vatandaşlık için başvuruda bulunulabilecektir; ancak ikamet dışında iyi ahlak ve Birleşik Devletlere sadakat bağı da aranmaktadır. Bilgi için bkz.: Immigration and Nationality Act (INA) Chapter 2 §316. Kanun metni için bkz.: <https://www.uscis.gov/ilink/docView/SLB/HTML/SLB/0-0-0-1/0-0-0-29/0-0-0-9898.html#0-0-0-405> (Erişim tarihi 15.03.2017). Bireyleri piyango yöntemi ile seçtiği için etik olmadığı gerekçesiyle de eleştirilen Yeşil Kart kurası, ABD Senatosundan 2013 yılında geçen Kapsamlı Göçmenlik Reformu Paketi Tasarısında yer almamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz.: N. Kağan Kocaoğlu, "ABD Göçmenlik Reformunun Ana Hatları ve Türk - Amerikan Toplumuna Etkisi", *Ankara Barosu Dergisi*, 2016/1, s.293-294.

⁶¹ Tuğçe Elif Nakhoul, Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye, yayınlanmamış uzmanlık tezi, Ankara 2014, s.58.

⁶² Mavi Kartın verilemeyeceği yabancılar ise Yönergenin 3. maddesinde sayılmıştır. Buna göre mültecilere, uluslararası korumadan yararlananlara ya da koruma başvurusunda bulunmuş olan kişilere, geçici korumadan yararlananlara bu kart verilmeyecektir.

⁶³ Birlik dâhilinde Mavi Kart uygulamaları ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Örneğin Almanya için Mavi Kart başvurusu yapabilmek için, Alman üniversitelerinden ya da dengi üniversitelerden mezun olmalarının yanı sıra 30 yaşından büyük adayların yılda en az 52,463 Avro kazanma elde edebilecekleri bir iş teklifi almaları gerekirken Hollanda için bu kazancın sınırı ayda 5,122 Avrodur, bkz.:Nakhoul, s.59.

uzun dönem ikamet izni için başvuru imkânı sağlasa da vatandaşlıkla ilgili herhangi bir özel hak sağlamamaktadır.⁶⁴

Gerek ÜİK gerekse de Turkuaz Kart Yönetmeliğinde düzenlendiği şekliyle Turkuaz Kart da AB Mavi Kartı gibi yüksek nitelikli işgücü olarak kabul edilen yabancılara asıl olarak Türkiye’de ikamet ve çalışma hakkı sağlamak üzere tasarlanmıştır. Kanun ve Yönetmelikte Turkuaz Kart yabancıya Türkiye’de süresiz çalışma hakkı, mevzuat hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına ise ikamet hakkı veren belge olarak tanımlanmaktadır (m.3/1-ğ, Yön. m.4/1-e). Kanun uyarınca, Turkuaz Kart, uluslararası işgücü politikası doğrultusunda; eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye’deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu⁶⁵ önerileri ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslara göre başvurusu uygun görülen yabancılara verilir (m.11/1). Yönetmelik ise konuyu daha ayrıntılı düzenlemiştir. Yönetmelik m. 5 uyarınca Turkuaz Kart:

a) Eğitim düzeyi, ücreti, mesleki bilgisi ve deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı ve benzeri nitelikleri itibarıyla yüksek nitelikli işgücü olarak değerlendirilen,

b) Yatırım veya ihracat düzeyi, sağlayacağı istihdamın büyüklüğü, bilimsel ve teknolojik gelişmeye yaptığı katkı ve benzeri özellikleri itibarıyla yüksek nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilen,

c) Bilimsel ve teknolojik gelişmeye katkı sağlayan veya bilim, sanayi ve teknoloji alanlarında uluslararası düzeyde ülke menfaatleri açısından stratejik kabul edilen çalışmalar ve araştırmalar yapan bilim insanı veya araştırmacı,

⁶⁴ Kart sahibi, toplamda beş yıllık yasal ve düzenli ikamet (ayrıca uzun dönem ikamet izni talebinde bulunulan üye ülkede başvurudan önce iki yıl AB Mavi Kart hamili olarak yasal ve sürekli ikamet gerekmektedir) ardından uzun dönem ikamet izni için başvurabilir (m.16/2).

⁶⁵ Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı başkanlığında, Bakanlık Müsteşarı, Avrupa Birliği, Dışişleri, Ekonomi, İçişleri, Kalkınma, Kültür ve Turizm bakanlıklarının müsteşarları ile Uluslararası İşgücü Genel Müdüründen oluşur (m.4/4). Kurul, uluslararası işgücüne ilişkin mevzuat geliştirme çalışmalarını, ulusal ve uluslararası gelişmeleri ve uygulamaları izlemek, Türkiye’nin ekonomik, sektörel ve bölgesel önceliklerine uygun politika önerilerini Bakanlığa bildirmek ile görevlidir(m.4/6).

ç) Kültürel, sanatsal veya sportif faaliyetler açısından uluslararası düzeyde başarılı olan,

d) Türkiye'nin veya Türk kültürünün uluslararası tanınırlığına veya tanıtımına katkı sağlayan, Türkiye'nin milli menfaatlerine ilişkin hususlarda uluslararası düzeyde faaliyette bulunan, yabancılara verilebilir.⁶⁶ Yönetmelikte, yatırım veya ihracat düzeyi, sağlayacağı istihdamın büyüklüğü ve benzeri özellikleri itibarıyla yüksek nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilen kişilere de Turkuaz Kart verileceği düzenlenmiştir. Yukarıda anlatıldığı üzere Türkiye'de yatırım yapan ve istihdam yaratan yabancıların istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabileceği TVK m.12/1 b bendi kapsamında ayrı bir grup olarak zaten düzenlenmiştir. Yüksek nitelikli yatırımcı olarak değerlendirildiği için Turkuaz Kart alabilecek ve yine TVK m.12/1-b kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecek olanlar ile söz konusu ilk grup arasındaki temel fark, ilk gruptakiler bakımında Türkiye'de çalışma şartı aranmaması, ancak Turkuaz Kart hamilleri için bu şartın aranmasıdır.

ÜİK uyarınca, geçici koruma sağlanan yabancılara Turkuaz Kart verilmeyecektir (m.11/6). Kanunda aksi belirtilmediğinden mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsüyle uluslararası korumadan yararlanan diğer yabancılar ve bu statüler için başvuruda bulunanlar ise şartları yerine getirmeleri halinde Turkuaz Kart sahibi olabilecektir. Turkuaz Kart başvurusu, yurt içinde⁶⁷ doğrudan sistem üzerinden, yurt dışında yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkedeki Türk dış temsilciliği aracılığıyla yapılır (Yön. m.6/1).⁶⁸ Turku-

⁶⁶ Yönetmeliğe göre 5. maddenin (b), (c) ve (ç) bentlerinde sayılan yabancıların nitelikleri bakımından Turkuaz Kart verilmeye uygun olduğuna dair Genel Müdürlükçe belirlenen ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından uygunluk belgesi düzenlenebilir ancak bu belge Turkuaz Kart başvurusunun olumlu değerlendirilmesine yönelik herhangi bir kazanılmış hak sağlamaz (m.10/1, 10/4). Uygunluk belgesi, yabancıların nitelikleri bakımından Turkuaz Kart verilmeye uygun olduğuna ilişkin Turkuaz Kart Yönetmeliğinde belirtilen ve Genel Müdürlükçe belirlenen ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından düzenlenebilecek belge olarak tanımlanmıştır (m.4/1-ğ).

⁶⁷ Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancı, yurt içinden yabancı kimlik numarası ile sistem üzerinden doğrudan kendisi başvuru yapabilir (Yön. m.6/3). Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancıların yurtiçinden yapacakları başvurular bakımından yabancıların geçerli ikamet iznine sahip olması şartı ise aranmaz (m.8/3).

⁶⁸ Turkuaz Kart başvuruları ve değerlendirilmesi uluslararası işgücü politikası doğrultusunda belirli bir süre için tarım, sanayi veya hizmet sektörleri, belirli bir mes-

az Kart başvurusu, yurtiçi ve yurtdışından yabancı adına yetkili aracı kurum⁶⁹ tarafından da yapılabilir (Yön. m.6/4). Turkuaz Kart başvurusunun değerlendirilmesinde uluslararası işgücü politikası doğrultusunda Genel Müdürlükçe belirlenen kıstaslar kapsamında oluşturulan puanlama sistemi⁷⁰ kullanılacak; puanlama sistemi kapsamında yeterli puanı alan başvurular olumlu⁷¹ değerlendirilecektir (Yön. m.9).

lek, işkolu veya mülki ve coğrafi alan itibarıyla Bakanlık tarafından sınırlandırılabilir veya durdurulabilir (Yön. m.21).

⁶⁹ Yetkili aracı kurum, ÜİK ile kabul edilen yeniliklerden biridir. ÜİK ile yapılan değişiklikle bu kuruma ilişkin tanım YUKK'a da eklenmiştir (m.3/1-y). Her iki Kanunda ve Turkuaz Kart Yönetmeliğinde yapılan tanım uyarınca, yetkili aracı kurum, nitelikleri ve görev çerçevesi yönetmelikle belirlenen ve Bakanlık tarafından yetkilendirilen kurum veya kuruluştur (ÜİK m.3/1-i; Yön. m.4/1-j).

⁷⁰ Puanlama sistemi Turkuaz kart verilecek yabancıları belirleyen ve Yönetmeliğin 5. maddesinde yer alan nitelikler esas alınarak her grup için yine Yönetmeliğin 11.maddesinin 2. fıkrasında yer alan kıstaslara göre yapılacaktır. Bu kıstaslar ise şu şekilde tespit edilmiştir: a) Nitelikli işgücü olarak değerlendirilen yabancı için; öğrenim durumu, öğrenim görülen yükseköğretim kurumunun saygınlığı, ücret düzeyi, üst düzey yönetici olarak, uzmanlık gerektiren yüksek nitelikli işlerde veya Ar-Ge alanında çalışma veya mesleki deneyim, öğrenim ile iş ya da mesleğin uyumu, anadili dışında bildiği yabancı diller ve niteliklerini gösterir benzeri kıstaslar b) Nitelikli yatırımcı olarak değerlendirilen yabancı için; belgelendirilen ya da taahhüt edilen yatırım, ihracat veya istihdam düzeyi, yatırım yapılacak sektörün, bölgenin ve işin niteliği, Türkiye'de sahip olunan taşınır veya taşınmazlar ile fikri veya sınai mülkiyet hakları ve niteliklerini gösterir benzeri kıstaslar c) Bilim insanı veya araştırmacı için; akademik unvan, ulusal ya da uluslararası alanda bilinen yükseköğretim kurumlarında veya bilim ve teknoloji alanında öne çıkmış kuruluşlarda çalışma veya mesleki deneyim, ulusal veya uluslararası kurumlar tarafından tescillenmiş patent, ticari marka veya lisans, inovasyon faaliyetleri, Ar-Ge alanında ya da bilişim, savunma, maden, enerji gibi ülke ekonomisi açısından stratejik sektörlerde önemli görevlerde çalışma ya da mesleki deneyim ve niteliklerini gösterir benzeri kıstaslar

ç) Yabancı sporcular için faaliyette bulunduğu spor dalında ferdi ya da kulüp lisansı ile ulusal ya da uluslararası ferdi ya da takım müsabakalarında aldığı dereceleri ya da ödülleri, mensubu olduğu spor kulübünün hukuki statüsü ile ilgili kulübün ulusal veya uluslararası başarıları, uyuşunda bulunduğu ülkede milli sporcu statüsünde olması ve niteliklerini gösterir benzeri kıstaslar d) Fikir ve sanat eseri sahibi yabancılar için eserlerinin bilinirliği, ulusal veya uluslararası ödülleri ve niteliklerini gösterir benzeri kıstaslar, e) Türkiye'nin veya Türk kültürünün tanınırlığına veya tanıtımına katkı sağlayan yabancılar için; süresi, sürdürülebilirliği, devamlılığı ve etki alanı gibi bilgileri içeren tanıtım faaliyetleri, fikir ve sanat eserleri, Turkuaz gönüllüsü olarak uluslararası düzeyde yürütülen faaliyetleri ve benzeri kıstaslar. Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğünü, puanlama sistemlerinde değişiklik yapmaya veya bölge, il, sektör, işkolu veya meslek bazında farklılaştırılmış puanlama sistemleri belirlemeye ve bunları altı aylık dönemler itibarıyla yayımlamaya yetkilidir (m.11/3).

⁷¹ Yönetmelik başvuru red sebeplerini ise 12. maddesinde düzenlemiştir. Buna göre: a) Bakanlıkça belirlenen değerlendirme kıstaslarını karşılamayan b) Uluslararası

ÜİK'e göre, Turkuaz Kart uygulamasında; akademik alanda uluslararası kabul görmüş çalışmaları bulunanlar ile bilim, sanayi ve teknolojide ülkemiz bakımından stratejik kabul edilen bir alanda öne çıkmış olanlar ya da ihracat, istihdam veya yatırım kapasitesi olarak ulusal ekonomiye önemli katkı sağlayan ya da sağlaması öngörülenler 'nitelikli yabancı'⁷² olarak değerlendirilecektir (m.11/5). Turkuaz Kart, ilk üç yılı geçiş süresi olmak kaydıyla verilecek ve geçiş süresi içinde Bakanlıkça iptal edilmeyen Turkuaz Kartta yer alan geçiş süresi kaydı, yabancı'nın başvurusu hâlinde⁷³ kaldırılarak süresiz Turkuaz Kart verilecektir (m.11/2). Yönetmelik geçiş süreci ile ilgili ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Yönetmeliğe göre, geçiş süresi içinde Turkuaz Kart sahibi yabancı'nın faaliyetlerinin ve taahhütlerinin izlenmesi için bir uzman görevlendirilecek ve bu uzman tarafından 12 aylık dönemler halinde şekil ve içeriği Genel Müdürlükçe belirlenecek izleme raporu hazırlanacaktır (m.15/2, m.15/3). Geçiş süresi kaydı, Turkuaz Kart sahibi yabancı'nın talep tarihinden itibaren otuz gün içinde ilgili uzmanın hazırlayacağı nihai raporun olumlu olması halinde Genel Müdürlükçe kaldırılacak; raporun olumsuz olması halinde ise Genel Müdürlükçe yapılacak değerlendirme sonucunda geçiş süresinin uzatılmasına veya sonlandırılarak Kartın iptaline karar verilecektir (m.17/2- m.17/3). Geçiş süresi içinde iptal edilmeyen ve geçiş süresi kaydının kaldırılması-

sı işgücü politikasına uygun olmayan c) Sahte veya yanıltıcı bilgi ve belgelerle yapılan ç) Yabancı istihdam edilmesine ilişkin gerekçesi yeterli görülmeyen d) Diğer kanunlarda Türk vatandaşlarına hasredilen iş ve meslekler için yapılan e) YUKK'un ilgili maddeleri kapsamında Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek, vize verilmeyecek veya sınır dışı etme kararı alınacak yabancılardan olduğu İçişleri Bakanlığınca bildirilen yabancılara ilişkin olan f) Kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından Türkiye'de çalışmasında sakınca görülen yabancılara ilişkin olan g) Dışişleri Bakanlığının uygun görüşü olması durumu hariç, Türkiye Cumhuriyeti'nin tanımadığı veya diplomatik ilişkisinin bulunmadığı ülke vatandaşları için yapılan ğ) Kanuni süresi içinde yapılmayan veya eksiklikleri tamamlanmayan başvurular reddedilecektir.

⁷² Nitekim Turkuaz Kart Yönetmeliği de 'nitelikli işgücü' ve 'nitelikli yatırımcı' ifadelerini kullanmaktadır (m.8, m.11).

⁷³ Kanununa göre bu başvuru, geçiş süresinin dolmasına yüz seksen gün kalmadan itibaren, her durumda geçiş süresi dolmadan yapılır. Bu süre dolduktan sonra geçiş süresi kaydının kaldırılmasına ilişkin yapılan başvuru reddedilir ve Turkuaz Kart geçersiz hale gelir (m.11/2). Yönetmelik de geçiş süresi kaydının kaldırılması talebinin, geçiş süresinin dolmasına yüz seksen gün kalmadan itibaren, her durumda geçiş süresi dolmadan yapılması gerektiğini; bu sürede başvuru yapılmaması halinde de Turkuaz Kartın geçersiz hale geleceğini ve süre dolduktan sonra yapılan başvuruların ise reddedileceğini düzenlemiştir (m.17/1).

na ilişkin talebi uygun bulunan yabancıların Turkuaz Karttaki geçiş süresi kaydı kaldırılacak ve Turkuaz Kart süresiz hale gelecektir (m.18).

Turkuaz Kart sahibi yabancı, UİK'da düzenlenen süresiz çalışma izninin sağladığı haklardan yararlanacaktır (m.11/4). Süresiz çalışma izni ise yabancıya Türkiye'de süresiz çalışma izni (m.3/1-g) ve uzun dönem ikamet izninin sağladığı tüm haklardan yararlanma imkânı verdiği gibi süresiz çalışma izni olan yabancı, özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanacak ancak seçme, seçilme ve kamu görevlerine girme hakkı ile askerlik hizmeti yapma yükümlülüğü olmayacaktır (m.10/4). YUKK 'uzun dönem ikamet izni' başlığı altında mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri ile insani ikamet izni sahiplerine ve geçici koruma sağlananlar hariç,⁷⁴ Türkiye'de kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle kalmış olan ya da Göç Politikaları Kurulunun belirlediği şartlara uyan yabancılara, Bakanlığın onayıyla valilikler tarafından süresiz ikamet izni⁷⁵ verileceğini hükme bağlamıştır (m.42). İlgili madde uyarınca askerlik yapma yükümlülüğü bulunmayan bu yabancılar seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme, muaf olarak araç ithal etme haklarından yararlanamazlar ancak özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan diğer haklardan yararlanabilirler. Bakanlar Kurulu bu haklara kısmen veya tamamen kısıtlamalar getirmeye yetkilidir (m.42/1). Turkuaz Kart Yönetmeliği de kart sahibi yabancıların hak ve yükümlülüklerini ayrı bir maddeyle aynı doğrultuda düzenlemiştir (m.19).Yönetmeliğe göre, Turkuaz Kart sahibi süresiz çalışma izninin sağladığı haklardan yararlanır. Türkiye'de askerlik yapma yükümlülüğünden muaftırlar; seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme haklarından yararlanamazlar; sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları

⁷⁴ Mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahipleri ile insani ikamet izni sahiplerine ve geçici koruma sağlananlara, uzun dönem ikamet iznine geçiş hakkı tanınmaz (m.42/2).

⁷⁵ Uzun dönem ikamet izninde herhangi bir süre belirtilmediği ve bu iznin hamiline daimi olarak Türkiye'de kalma hakkı tanınması sebebiyle Kanunun' uzun dönem ikamet izni' ifadesi yerine 'daimi ikamet izni' ya da süresiz ikamet izni' ifadesini kullanması gerektiği yönünde bkz.: Ekşi, Yabancılar, s.97.

saklı olup, bu hakların kullanımında ilgili mevzuattaki hükümlere tabidirler. Bu kişilerin, Türkiye'deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemleri, ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütülür ancak bu hak ve yükümlülüklerin kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, Turkuaz Karta sahip olan kişiler bu haklardan yararlanmayı talep edemezler. Bu bağlamda, TVK m.28 ile doğumla Türk vatandaşı olup çıkma izni alarak Türk vatandaşlığını kaybeden yabancılar (Mavi Kartlılar) için kabul edilen özel statüye paralel bir statünün⁷⁶ uzun dönem ikamet izni ve süresiz çalışma izni sahibi yabancılar bakımından da kabul edildiği⁷⁷ ve bu özel statünün Turkuaz Kart hamillerini de kapsayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Kuşkusuz, uzun dönem ikamet izni, çalışma izni ya da muafiyetleri ve Turkuaz Kart iptal edilebilirken⁷⁸ Mavi Kartlıların statüleri yeniden

⁷⁶ TVK m.28 uyarınca bu yabancıların da askerlik hizmeti yapma yükümlülükleri yoktur. Milli güvenliğe ve kamu düzenine ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, seçme ve seçilme, muafin araç veya ev eşyası ithal etme hakları dışında Türk vatandaşlarına tanınan haklardan aynen yararlanmaya devam ederler; sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları ise saklı olup bu hakların kullanımında ilgili kanunlardaki hükümlere tabidirler. Bu kişilerin Türkiye'deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemler, ilgili kurum ve kuruluşlarca Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuat çerçevesinde yürütülür (TVK Uyg. Yön. m.52/2).

⁷⁷ Aynı yönde bkz.:Ekşi, Yabancılar, s.98;Çiçekli Bülent, Yabancılar ve Mülteci Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s.104.

⁷⁸ YUKK uyarınca uzun dönem ikamet izninin iptal sebepleri şunlardır: a) Yabancı'nın, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturması, b) Sağlık, eğitim ve ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti dışında bir nedenle kesintisiz bir yıldan fazla süreyle Türkiye dışında bulunması (m.45). ÜİK uyarınca çalışma izin ve muafiyetlerinin ve Turkuaz Kartın iptalini gerektiren sebepler ise, yabancı'nın veya işverenin talebi dışında, yabancı'nın çalışma izni veya çalışma izni muafiyetinin geçerlilik tarihinden itibaren altı ay içinde Türkiye'ye gelmemesi; İçişleri Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığının uygun görüşünün bulunması hâli hariç, pasaportunun veya pasaport yerine geçen belgesinin geçerlilik süresinin uzatılmaması; ÜİK'te belirtilen hükümlere aykırı olarak çalıştığı tespit; çalışmasının herhangi bir nedenle sona ermesi; çalışma izni başvurusunun sahte veya yanıltıcı bilgi ve belgelerle yapıldığının sonradan tespiti; yabancı'nın Turkuaz Kart hamili olması durumunda geçiş süresi içinde talep edilen bilgi ve belgeleri sunmaması ya da bunların niteliklerini kaybettiğinin anlaşılması; yabancı'nın YUKK'un 7. 15.ve 54. maddeleri kapsamında olduğunun İçişleri Bakanlığınca bildirilmesi; kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından Türkiye'de çalışmasında sakınca olduğunun ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca bildirilmesi; sağlık sebepleri veya zorunlu kamu hizmeti gibi mücbir sebepler dışında süreli çalışma izinlerinde aralıksız olarak altı aydan, bağımsız ve süresiz çalışma izinlerinde ise

Türk vatandaşlığını kazanmadıkları sürece geçerlidir. Nitekim TVK Uygulama Yönetmeliği de Mavi Kart sahibi kişinin Türk vatandaşlığını yeniden kazanması halinde bu kartın nüfus cüzdanını düzenleyip veren makam tarafından geri alınarak imha edileceği hükme bağlanmıştır (m.55/2).

ÜİK ya da TVK'da, Turkuaz Kart hamilinin bu kartı aldıktan sonra hangi aşamada Türk vatandaşlığının istisnai yolla kazanılması için başvurabileceğine dair bir düzenleme yapılmamıştı. Turkuaz Kart Yönetmeliği ise konuya açıklık getirmiş ve Turkuaz Kart sahibi ve yakınının, geçiş süresi kaydının kaldırılması şartıyla TVK m.12/1-b bendi kapsamında istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabileceğini düzenlemiştir (m.19/3). Dolayısıyla yabancı, Turkuaz Kartı aldıktan 3 yıl sonra geçiş süresi kaydı kaldırılırsa, Türk vatandaşlığını kazanılabilmek için başvuruda bulunulabilecektir.

c. Türkiye'de Çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca Belirlenecek Kapsam ve Tutarda Yatırım Yapan Yabancılar ile Turkuaz Kart Sahibi Yabancıların Yabancı Eşi, Kendisinin ve Eşinin Ergin Olmayan veya Bağımlı Yabancı Çocuğu

TVK m.12/1-b bendi kapsamında vatandaşlık kazanabilecek olanlar sadece Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenen kapsam ve tutarda yatırım yapanlar ile Turkuaz Kart sahip-

aralıksız olarak bir yıldan uzun süre Türkiye dışında kalması ve Turkuaz Kart sahibi olması halinde yurt dışında kalış süresinin Bakanlıkça belirlenen süreyi aşmasıdır (m.15).Turkuaz Kart Yönetmeliği ÜİK dışında da ayrıca Turkuaz Kartın iptal sebeplerini düzenlemiştir. Yönetmelik uyarınca bu kartın iptal sebepleri, Turkuaz Kart sahibi yabancıнын talebi; Turkuaz Kart sahibinin kartın geçerlilik tarihinden itibaren altı ay içinde Türkiye'ye gelmemesi ya da mücbir sebep olmaksızın iki yıldan uzun bir süre aralıksız yurtdışında kalması; İçişleri Bakanlığı veya Dışişleri Bakanlığının uygun görüşünün bulunması hâli hariç, pasaportunun veya pasaport yerine geçen belgesinin geçerlilik süresinin uzatılmaması; Kanunda belirtilen hükümlere aykırı olarak ya da kayıt dışı çalışmasının tespiti; yabancıнын en az bir yıl kesintisiz bir şekilde çalışmadığının tespiti; Turkuaz Kart başvurusunun sahte veya yanıltıcı bilgi ve belgelerle yapıldığının sonradan tespiti; geçiş süresi içinde talep edilen bilgi ve belgelerin süresi içinde sunulmaması ya da izleme raporuna göre yabancıнын Turkuaz Kart sahibi niteliğini kaybettiğinin anlaşılması; YUKK uyarınca, Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek, vize verilmeyecek veya sınır dışı etme kararı alınacak yabancılarından olduğunun İçişleri Bakanlığınca bildirilmesi; kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından Türkiye'de çalışmasında sakınca olduğunun ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca bildirilmesidir (m.22). İlgili madde uyarınca, Turkuaz Kart iptal edilmesiyle geçerliliğini kaybeder.

leri değildir. Kanuna göre ayrıca bunların yabancı eşi, kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu da istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilecektir. Bu bağlamda yeni TVK m.12/1-b bendinin düşünsel açıdan TVK m.12/1-a bendi ile TVK m.12/1-c bendinin karma bir çeşitlemesi olduğu ve yabancıların aile fertlerinin bendin kapsamına alınmasının da TVK m.12/1-c bendinde yer alan 'zaruret' düşüncesinin bu kişiler özelinde gözetildiğini ortaya koyduğu ifade edilmiştir⁷⁹.

UİK uyarınca, Turkuaz Kart sahibi yabancıların, mevzuat hükümlerine göre eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına Turkuaz Kart sahibi yakını olduğunu gösteren ve ikamet izni yerine geçen belge verilecektir(m.11/3).⁸⁰ UİK, yabancıların bakmakla yükümlü olduğu çocuklarının⁸¹ mevzuat⁸² hükümlerine göre belirleneceği hükme bağlanmıştır (m.3/g). Kanunda aile fertleri için de uzun dönem ikamet izni verileceği belirtilmemiştir; ancak ilgili maddenin gerekçesinde,⁸³ Turkuaz Kart verilmesi uygun görülen yabancıların eş ve bakmakla yükümlü olduğu çocuklarına da Türkiye'de süresiz kalma hakkı sağlayan uzun dönem ikamet izni verilmesinin amaçlandığı belirtilmiştir. Ancak YUKK'ta da Turkuaz Kart Yönetmeliğinde de söz konusu aile fertlerine uzun dönem ikamet izni verileceğine dair bir hüküm yoktur. Yönetmelikte, bu kişilere sadece Turkuaz Kart sahibi yakını olduğunu gösteren ve ikamet izni yerine geçen 'Turkuaz Kart sahibi yakını kartı' verileceği ve bu kartın Turkuaz Kartın geçerlilik süresi içinde ikamet izni yerine geçeceği; Turkuaz Kartın geçersiz hale gel-

⁷⁹ Güngör, Tâbiyet, s.104.

⁸⁰ Turkuaz Kart Yönetmeliğine göre, Turkuaz Kart sahibi yakını için ikamet izni başvurusu, Turkuaz Kart başvuru usulüne göre ve bu başvuru ile aynı anda Bakanlığa yapılmalıdır; ancak, yurtdışından yapılan Turkuaz Kart başvurusunda, Turkuaz Kart sahibi yakınının ikamet izni başvurusu için gerekli bilgilerinin bulunmaması halinde bu yabancıların başvuruları Türkiye'ye giriş tarihlerinden itibaren vize veya vize muafiyeti sürelerini aşmamak koşuluyla en geç doksan gün içinde Bakanlığa da yapılabilir (m.7/1).

⁸¹ Turkuaz Kart Yönetmeliği uyarınca, Turkuaz Kart sahibi yakını için yapılacak ikamet izni başvurusunda, yabancıların eşi bakımından evlilik bağı, çocuğu bakımından ise velayet ilişkisini ve bakmakla yükümlü olduğunu gösteren belgeler de başvuruya eklenmelidir (m.7/2).

⁸² Burada bahsedilen mevzuat hükümleri yabancılik unsuru nedeniyle MÖHUK'un ilgili hükümleri olacaktır.

⁸³ UİK'nın madde gerekçeleri için bkz.: <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0727.pdf>, s.26 (Erişim tarihi 15.03.2017).

mesi halinde yakını için düzenlenen bu kartın da Genel Müdürlükçe iptal edileceği düzenlenmiştir (m.20). Turkuaz Kart hamili, süresiz çalışma izni dolayısıyla uzun dönem ikamet izni sahibine tanınan haklardan yararlanacağı için Türkiye’de süresiz ikamet etme hakkına da sahip olacaktır. Dolayısıyla, Kart sahibinin yakınları da bu Kart geçerli olduğu sürece Türkiye’de süresiz ikamet etme hakkına sahip olacaktır. Ancak kanaatimizce, Kart sahibinin yakınlarına uzun dönem ikamet izni verileceği düzenlenmediği için bu kişiler Kart hamilleri gibi uzun dönem ikamet izninin sağladığı haklardan yararlanamayacaklardır.

Türk Vatandaşlık Hukuku uyarınca Türk vatandaşlığının kazanılması eşin vatandaşlığına tesir etmez (TVK m.20/2, Yön.m.37/1). Dolayısıyla bu kurala herhangi bir istisna da tanınmadığı için m.12/1-b kapsamında Türk vatandaşlığına alınacak kişilerin eşleri de onlara bağlı olarak vatandaşlık kazanamayacaktır. Ancak ilgili maddenin lafzından hareketle kendilerinin bireysel olarak m.12/1-b kapsamında Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuruda bulunabilme hakları olacaktır. Aynı durum çocuklar için de geçerlidir. TVK uyarınca küçük çocuklar zaten aşağıda anlatılacağı üzere belirli şartlar dâhilinde Türk vatandaşlığını kazanan anne ya da babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilirler (TVK m.20/2). Ancak m.12/1-b’de düzenlendiği şekliyle yatırım yapan ya da Turkuaz Kart sahibi olan yabancının hem kendisinin hem de eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocukları, istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanma başvurusunda bulunabilmesi için ergin ya da ayırt etme gücüne sahip olma şartları da aranmadığından, ayrıca başvurabilecektir. Ancak bu kişilerin vatandaşlıkla ilgili başvuruları bizzat değil veli ya da vasileri tarafından yapılacaktır (Yön. m.64/2). Bununla beraber konuyla ilgili mevzuat hükümlerinin mevcut halinden hareketle, Türkiye’de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapanların yabancı eşiyile kendisinin ve eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğunun, istisnai haller kapsamında başvuruda bulunabilmesi için millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmama kaydıyla, kendilerine YUKK m.31/j uyarınca kısa dönem ikamet izni verilmiş olması gerektiği; Turkuaz Karta bağlı olarak istisnai haller kapsamında başvuruda bulunabilecek olan eş ve çocukların ise UİK m.11/3 uyarınca Turkuaz Kart sahibi yakını olduklarını gösteren belgeye sahip olmaları ve Turkuaz

Kart Yönetmeliği m.19/3 uyarınca da Karttaki geçiş süresi kaydının kaldırılmış olması gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Yukarıda da anlatıldığı üzere, TVK m.12/1-b kapsamında, yatırım yapan yabancılar ile Turkuaz Kart sahibi yabancılar dışında yabancı eşlerinin de başvuruda bulunabileceği kabul edilmiş, ancak söz konusu yabancıların birden fazla eş ile evliliği⁸⁴ hâlinde izlenilmesi gereken usule dair bir düzenleme yapılmamıştır. Oysa yabancıların, MÖHUK m. 13/1. uyarınca yetkili tayin edilen hukuka göre geçerli birden fazla evliliği söz konusu olabilir. Yetkili tayin edilen hukuka göre mümkün olsa bile evli olan yabancıların Türkiye’de tekrar evlenebilmesi elbette kamu düzeni müdahalesi sebebiyle mümkün değildir. Ancak Türkiye dışında gerçekleşmiş olan ve MÖHUK m.13 uyarınca yetkili tayin edilen hukuka göre de geçerli olan bu tür evlilikler, Türk hukuku bakımından da geçerli kabul edilebilecektir. Yabancıların birden fazla geçerli evliliği olduğunda ve TVK 12/1-b uyarınca vatandaşlık talep edildiğinde başvurunun nasıl değerlendirilmesi gerektiğinin düzenlenmemiş olması kanaatimize göre eksiklidir.⁸⁵

Görüldüğü üzere söz konusu çocuklar Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanılmasının genel sonucu olduğu için küçük olmaları kaydıyla, TVK m.20/2 uyarınca belirli şartlar dâhilinde Türk

⁸⁴ Bu noktada ayrıca Türk hukukunda yok hükmünde kabul edilen ancak bazı devlet hukuklarında ‘evlilik’ olarak kabul edilen eşcinsel evliliklerin de değerlendirilmesi gerekebilir. Bu birlikteliklerin nitelendirme veya kıyas yoluyla “evlilik” kategorisine dahil edilerek, MÖHUK md. 13’e göre tayin edilen yetkili yabancı hukuk uyarınca geçerliliği tespit edilse bile Türk hâkiminin eş cinsel birlikteliklerin Türk toplumunun temel ahlâk anlayışına aykırı bulunması sebebiyle kamu düzenine aykırılığı mülâhazasından hareket etmesi halinde MÖHUK m.5 gereği yetkili yabancı hukukun uygulanamayacağı ve eş cinsel birlikteliklerin tanınamayacağı ve konunun eleştirisi için bkz.: Sedat Sirmen, “Eş Cinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Düzenlenişi”, AÜHFD, C.58, S.4 2009, s.871.

⁸⁵ Nitekim yabancıların birden fazla evliliğinin olması durumu YUKK’un aile ikamet iznini düzenleyen 34. maddesinde dikkate alınmıştır. Buna göre, vatandaş olduğu ülkenin hukukuna göre birden fazla eş ile evlilik hâlinde eşlerden sadece birine aile ikamet izni verilir. Ancak, diğer eşlerinden olan çocuklara da aile ikamet izni verilebilir (m.34/2). Vatandaş olduğu ülke hukuku ifadesi ilk başta MÖHUK m.13/1 ile uyumlu görünse de gerek 13/1’in atıfla beraber uygulanması sebebiyle milli hukuk dışında bir başka hukukun yetkili kılınması mümkün olduğundan gerekse de vatansızlar, mülteciler ve uluslararası korumadan yararlanırlar söz konusu olduğunda MÖHUK m.4 gereği milli hukuk uygulanamayacağından, kanunda ‘MÖHUK uyarınca yetkili tayin edilen hukuka göre birden fazla evlilik’ şeklinde düzenleme yapılması daha uygun olurdu.

vatandaşlığını kazanan anne ya da babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Ancak TVK m.12/1-b kapsamındaki bu çocuklar ayrıca ana ya da babalarına ya da ana veya babalarının eşlerine bağlı olarak ve de onlarla birlikte değil; ancak onlara tanınan ayrıcalığa istinaden de istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilmek için başvuruda bulunabileceklerdir. Kanaatimizce, ilgili madde bu şekliyle, Bakanlar Kurulunca belirlenen kapsam ve tutarda yatırım yapanlar ile 3 yıllık geçiş süresi kaldırılmış olan Turkuaz Kart sahiplerinin kendileri başvuruda bulunmasa bile Kanunda sayılan aile fertlerinin TVK m.12/1-b kapsamında vatandaşlık için başvuruda bulunabileceği sonucunun çıkarılmasına da müsaittir. Nitekim Turkuaz Kart Yönetmeliği de sadece Turkuaz Kart sahibi ve yakınının, geçiş süresi kaydının kaldırılması şartıyla m.12/1-b kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabileceğini belirtmiş, başvurunun birlikte yapılması gerektiği hususunda bir zorunluluk getirmemiştir. Dolayısıyla eşlerinin veya ana ya da babalarının ya da ana veya babalarının eşlerinin yukarıda anlatılan ilgili mevzuatın aradığı şartlarda yatırımcı ya da Turkuaz Kart hamili olma durumunun söz konusu eş ve çocukların TVK m.12/1-b kapsamında vatandaşlık başvurusunda bulunabilmeleleri için bir kriter teşkil edeceği söylenebilir.

3. TVK m.12/1-c Kapsamındaki Yabancılar: Vatandaşlığa Alınması Zaruri Görülen Kişiler

TVK Tasarısı ile ilgili İçişleri Komisyonu Raporunda, “vatandaşlığa alınması zaruri görülen kişiler,” ibaresinin muğlak olduğu ve açıklığa kavuşturulması gerektiği belirtilmiş ve cevaben söz konusu ifadenin suiistimalinin engellenmesi amacıyla gerekli açıklamanın alt düzenlemelerde yapılacağı ifade edilmiştir⁸⁶. Ancak TVK'nın Uygulama Yönetmeliğinde de konuyla ilgili herhangi bir açıklamaya yer verilmemiştir. Doktrinde, bu gruptaki yabancıların Türk vatandaşlığına alınmasında siyasi, idari ya da herhangi bir sebeple zorunluluk olduğu ifade edilmiştir.⁸⁷ Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından TVK'nın uygulanması hususunda yapılan açıklamaya göre de ‘zaruret’ uluslararası ilişkilerin gerekliliği ve ülkemizin menfaati veya

⁸⁶ İçişleri Komisyonu Raporu, s.17,

⁸⁷ Doğan, Vatandaşlık, s.82.

herhangi bir sebepten kaynaklanabilir ve zaruretin tespiti Bakanlar Kurulu tarafından yapılır.⁸⁸ Bu haliyle hükmün idareye geniş takdir yetkisi tanınması, vatandaşlığa alınmada esas kabul edilen 'zarurilik' ölçütünün tamamıyla belirsiz olması dolayısıyla hükmün vatandaşlık hukuku alanında kabul edilen 'kanunilik' ilkesine aykırı olduğu, uygulama gücü doğuracağı, idare tarafından maksadı dışında kullanılmaya elverişli olması ve yargı denetimini imkânsızlaştırması gibi gerekçelerle doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir.⁸⁹ Bu bağlamda hükmün fonksiyonel olabilmesi için, hayatlarının devamı Türk vatandaşlığını kazanan aile fertlerine bağlı olan ergin ancak ayırt etme gücüne sahip olmayan kişilerin; Türk vatandaşlığını kazanan ana ya da babasının velayeti altında olmadığı için onlarla birlikte işlem görmeyen ancak daha sonra Türk vatandaşlığını kazanan ana ya da babasının velayeti altına verilen ergin olmayan çocukları; uluslararası ilişkilerin gerekliliği gerekçeleriyle mültecilerin ve vatansızların; göçmen olarak kabul edilen kişilerin eşlerinin bu bent kapsamında vatandaşlığa alınabileceği ve yine bu bendin TVK'da sehven düzenlenmesi ihmal edilen kişilerin vatandaşlığa alınmasında bu bendin kullanılabilmesi ifade edilmektedir.⁹⁰

4. TVK m.12/1-d Kapsamındaki Yabancılar: Göçmen Olarak Kabul Edilen Kişiler

Türk vatandaşlığını istisnai haller kapsamında kazanabilecek olan son grup, TVK m.12/1-d bendi uyarınca Türkiye'ye göçmen olarak kabul edilen yabancılardır. Kanunun bu hükmünün göçmen olarak kabul edilen kişilere kolay yoldan vatandaşlık hakkı tanıyarak lehte ayrımcılık yapıldığı ve Türkiye henüz imzalamamış bile olsa TVK'nın genel gerekçesinde⁹¹ hüküm ve prensiplerinin dikkate alındığı belirtilen Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin 'vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesi konularında cinsiyet, ırk, renk ya da ulusal veya etnik köken ayrımcılığı içeren herhangi bir uygulama içermeyeceğini düzen-

⁸⁸ Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ' 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Açıklama', s.4, <https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/mevzuat/nufus-mevzuati/genelge> (Erişim tarihi 15.03.2017).

⁸⁹ Doğan, Vatandaşlık, s. 82; Nomer, 22. Bası, s.90; Erdem, s.141.

⁹⁰ Güngör, Tâbiyet, s.109.

⁹¹ Gerekçe, s.11.

leyen' ayrımcılık yasağı' başlığını taşıyan 5. maddesiyle dolayısıyla genel gerekçede benimsendiği söylenen ilkelerle çelişmesi ve ileride, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesine taraf olunması halinde, Sözleşmenin 5. maddesinin ihlali anlamına geleceği açılarından eleştirilmiştir.⁹²

Hangi yabancılara göçmen statüsü verileceği 2006 tarihli 5543 sayılı İskân Kanunu'nda düzenlenmiştir. İskân Kanunu'nda göçmenlerin Türk vatandaşlığını kazanma şartları ve usulü de düzenlenmiştir. Ancak öncelikli amacı göçmenlerin Türk vatandaşlığını kazanması şartlarını düzenlemek olmayan İskân Kanunu'nda⁹³ göçmenlerin Türk vatandaşlığını kazanması konusunun düzenlenmesinin sebebi gerekliliktir.⁹⁴ İskân Kanunu uyarınca göçmen, Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup,⁹⁵ yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır (m.3/1-d). Yine Kanun uyarınca göçmenler, serbest, iskânlı⁹⁶, münferit ve toplu

⁹² Rifat Erten, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 66, S. 4, Güz 2008, s.46; Erdem, s.143.

⁹³ Kanunun 1. maddesine göre bu Kanunun amacı; göçmenlerin, göçbelerin, yerleri kamulaştırılanlar ile millî güvenlik nedeniyle yapılacak iskân çalışmalarını, köylerde fiziksel yerleşimin düzenlenmesine ilişkin uygulamaya esas şartları ve alınacak tedbirleri, iskân edilenlerin hak ve yükümlülüklerini düzenlemektir.

⁹⁴ Necla Öztürk Yılmaz, "5543 Sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması", *TBB D*, S.68, 2007, s.249.

⁹⁵ İskân Kanunu uyarınca göçmen olarak kabul edilecek yabancılar açısından bu tespit, ilgili bakanlıkların görüşü alınarak, Dışişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile yapılacaktır (m.7).

⁹⁶ Bakanlar Kurulu kararıyla (RG 17.05.2015, S.29358) Ukrayna'da özellikle çatışmaların olduğu ve halen riskli bölgelerde bulunan Ahıska Türklerinden Türkiye'ye gelmek isteyenlerden, en zor durumda olanlardan başlamak üzere, 2015 yılında 677 ailenin iskânlı göçmen olarak Türkiye'ye kabul edilmesi; Dışişleri Bakanlığının 20.04.2015 tarihli ve 7766471 sayılı yazısı üzerine, 02.07.1992 tarihli ve 3835 sayılı 'Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskânına Dair Kanunun (RG 11.07.1992, S.21281) 1. maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 27.04.2015 tarihinde kararlaştırılmıştır. Söz konusu Kanuna göre 'Eski Sovyetler Birliğini oluşturan cumhuriyetlerde dağınık halde yaşayan ve "Ahıska" Türkleri olarak adlandırılan soydaşlarımızdan Türkiye'ye gelmek isteyenler en zor durumda bulunanlardan başlamak üzere, Bakanlar Kurulunca belirlenecek yıllık sayıyı aşmamak kaydıyla, serbest veya iskânlı göçmen olarak kabul olunabilirler. Bunların kabulleri ve iskânları, bu Kanun ile 2510 sayılı İskân Kanunu hükümlerine göre yapılır (m.1) Gerek Türkiye'de iskân edilecek ve gerekse Türkiye dışında, eski Sovyetler hudutları dahilinde halen buldukları yeni devletlerde kalacak "Ahıska" Türklerinden Bakanlar Kurulunca tespit edilecekler çift vatandaşlık statüsü sağlanırlar (m.6). Kanuna 18.02.2009 tarihinde eklenen geçici maddeye göre de 01.01.2009 tarihinden önce ikamet tezkeresi almak suretiyle Türkiye'de ikamet eden Ahıska Türklerine bu maddenin yürürlüğünden itibaren 3 ay içinde müracaat etmeleri

göçmen⁹⁷ olarak sınıflandırılmıştır (m.3/1-e, m.3/1-f). Her şekilde 'göçmen' statüsünün verilmesinde ortak şartlar, Türk soyundan olmak ve Türk kültürüne bağlı olmak ve yerleşmek amacıyla Türkiye'ye gelmektir. Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunsa da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmeyeceklerdir (m.4). Göçmen olarak kabul edilenler, gerekli işlemlerin ilgili kuruluşlarca tamamlanmasından sonra⁹⁸, küçükler; ana ve babalarına, ana veya babaları yoksa kan ve kayın hısımlarına bağlı tutularak, kimsesiz gelen küçükler ise yaşlarına bakılmaksızın Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığa alınır (m.8/4).⁹⁹ İskân Kanunu'nda yer alan bu hüküm 2009 tarihinde yürürlüğe giren TVK ile yürürlükten kaldırılmamıştır.¹⁰⁰ Bu şekilde

halinde; milli güvenlik açısından sakıncası olmamak şartıyla, 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve diğer ilgili mevzuatta öngörülen şartlar aranmaksızın, başvuru tarihinden itibaren 6 ay içinde Türk vatandaşlığına alınarak çifte vatandaşlık statüsü sağlanır. Çifte vatandaşlık statüsü sağlananlar, Bakanlar Kurulunca belirlenen yerlerde iskân edilirler. Ahıska Türklerinin Türk vatandaşlığına alınması konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.: Merve Acun Mekengeç, "Ahıska Türklerinin Türk Vatandaşlığına Alınması ve Türkiye'deki Çalışma Hakları", *MÜHF-HAD*, C.20, S.2, 2014, s.160-168.

⁹⁷ İskân Kanununa göre, Türkiye'ye yerleşmek amacıyla bir aile olarak gelenler 'münferit göçmen', iki ülke arasında yapılan anlaşmaya göre Türkiye'ye yerleşmek amacıyla toplu olarak gelen ailelere ise 'toplu göçmen' olarak tanımlanmıştır (m.3/1-g, m.3/1-ğ).

⁹⁸ Özel kanunlarla yurtdumuza getirilen iskânlı göçmenler, Türkiye sınırlarından girdikten sonra geçici veya kesin iskânları için belirlenen yerlerin; serbest göçmenler ise yerleştikleri yerlerin en büyük mülki amirine müracaatla kendileri ve aile fertleri için "Vatandaşlığa Girme Beyannamesi"ni imzalayarak, iki yıl için geçerli olan ve geçici kimlik belgesi olarak kullanılan "Göçmen Belgesi" almaya mecburdur (m.8/3).

⁹⁹ 2510 sayılı İskân Kanununa göre çeşitli dönemlerde Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığa alınmalar gerçekleşmiştir. Bakanlar Kurulunun 2003/5130 sayılı (RG 18.01.2003, S.24997)kararıyla 255 kişi; 97/9932 (RG 02.10.1997, S.23128) sayılı kararıyla 63 kişi; 88/12551 (RG 05.03.1988, S.19745) sayılı kararıyla 39 kişi; 86/10818 sayılı (RG 12.08.1986, S.19193) sayılı kararıyla 22 (serbest göçmen) kişi Türk vatandaşlığına alınmıştır.

¹⁰⁰ Göçmen olarak kabul edilen yabancıların Bakanlar Kurulu kararıyla Türk vatandaşlığına kazanacağı hususu 2006 tarihli ve 5543 sayılı yeni İskân Kanunu ile yürürlükten kaldırılan 1934 tarihli 2510 sayılı mülga İskân Kanununda da düzenlenmişti (m.6). Vatandaşlık Kanunu Tasarısı hazırlandığında yürürlükten kaldırılan hükümler arasında, 2510 sayılı İskân Kanununun 6. maddesi de bulunmaktaydı (Tasarı m.48) Ancak, Tasarı TBMM'ye sunulduğu tarihte yürürlükte olan 2510 sayılı İskân Kanunu, Tasarı henüz kanunlaşmadan, 5543 sayılı İskân Kanunu ile yürürlükten kaldırıldı. Tasarı kanunlaşırken ise İskân Kanununda yapılması planlanan değişiklikler yapılmadı ve eski Kanunun 6. maddesinde düzenlenen ve göçmenlerin Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlık kazanma imkânını aynen

göçmenlerin İskân Kanunu m.8/4 ya da TVK m.12/1-d bendi uyarınca vatandaşlık kazanabilecekleri yani göçmenler bakımından alternatif vatandaşlık kazanma imkânı bulunduğu ileri sürülmektedir.¹⁰¹ Göçmen olarak kabul edilenlerin TVK m.12/d bendi uyarınca vatandaşlığa alınacağı konuyla ilgili ileri sürülen bir diğer görüşür.¹⁰² İskân Kanunu'nun 8. maddesinde düzenlenen vatandaşlığa alınma yolunun TVK m.12'ye göre daha kolay olması sebebiyle göçmenlerin İskân Kanunu m.8/4 kapsamında vatandaşlığa alınacakları ise konuyla ilgili bir başka bir görüşür.¹⁰³

Her ne kadar İskân Kanunu m.8/4 ile TVK m.12/1-d düzenleme bakımından uyumlu görünse de uygulanmaları bakımından bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Öncelikle aşağıda ayrıntılı olarak anlatılacağı üzere İskân Kanunu'na göre göçmen olarak kabul edilen kişilerin vatandaşlık dosyası çevre ve şehircilik¹⁰⁴ il müdürlüğünce düzenlenerek Türk vatandaşlığını kazanmak üzere Bakanlığa gönderilir. TVK m.12/1-d kapsamında **Türk vatandaşlığını istisnai** olarak kazanmak isteyen göçmenler hakkında ise **İçişleri Bakanlığının** yazılı talimatı üzerine müracaat makamlarınca¹⁰⁵ dosya hazırlanır. TVK m.12/1-d kapsamında göçmenlerin istisnai yoldan Türk vatandaşlığına alınabilmesi için 'milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bulunmaması şartı aranırken; İskân Kanunu m.8/4 böyle bir şarta yer vermemiştir. Ancak İskân Kanunu m.4 uyarınca zaten göçmen olarak kabul edilebilmek için Türkiye'den sınır dışı edilmemiş olmak ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmesi uygun görülme şartının bulunduğu

kabul eden yeni İskân Kanunu'nun 8/4. maddesini yürürlükten kaldırmadı. Bilgi için Erten, s.45, dp.58.

¹⁰¹ Erdem, s.143.

¹⁰² Doğan, Vatandaşlık, s.213.

¹⁰³ Nomer, 22. Bası,; s.92-93.

¹⁰⁴ Her ne kadar 2006 tarihli İskân Kanunu'nda il bayındırlık ve iskân müdürlüğü olarak belirtilmişse de 06.04.2011 tarihli 6223 sayılı Kanun'a dayanılarak çıkarılan 29.06.2011 tarih ve 644 sayılı KHK'nun 37. maddesi uyarınca (RG 04.07.2011, S.27984 Mük.) Mevzuatta Bayındırlık ve İskân Bakanlığına yapılmış olan atflar Çevre ve Şehircilik Bakanlığına yapılmış sayılır.

¹⁰⁵ TVK uyarınca, Türk vatandaşlığının kazanılmasına ve kaybına ilişkin hizmetler yurt içinde Bakanlık, yurt dışında ise dış temsilcilikler tarafından yürütülür (m.4). Müracaat makamları Yönetmeliğin ' Vatandaşlık işlemlerinde müracaat makamı ve usul' başlıklı 64. maddesi uyarınca da şu şekilde tespit edilmiştir: Türk vatandaşlığının kazanılması, kaybı, ispatı ve çok vatandaşlığa ilişkin başvurular yurt içinde yerleşim yerinin bulunduğu valiliğe, yurt dışında ise dış temsilciliklere bizzat veya bu hakkın kullanılmasına ilişkin özel vekâletname ile yapılır.

da belirtilmelidir. Bu durumda göçmen olarak kabul edilenlerin TVK m.12/1-d bendi uyarınca Türk vatandaşlığına alınmaları söz konusu olduğunda başvuru aşamasında da 'milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel bulunmama' şartı¹⁰⁶ dikkate alınacaktır. Gerek İskân Kanunu m.8/4 ile gerekse de TVK m.12/1-d ile vatandaşlığa alınmada karar makamı Bakanlar Kuruludur. TVK m.10'da yer alan genel düzenlemeden ve TVK m.12 ile Uygulama Yönetmeliği m.35/6'nın ifadesinden, Bakanlar Kurulunun takdir yetkisi olduğu anlaşılmaktadır. İskân Kanunu m.8/4'ün ifadesinden ise Bakanlar Kuruluna takdir yetkisi verilmediği anlaşılmaktadır.¹⁰⁷ Gerek İskân Kanunu m.8/4 gerekse de TVK m.12/d kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılması, eşin vatandaşlığını etkilemeyecektir (TVK m.20/2, Yön. m.21/2, Yön. m.37/1). Ancak İskân Kanunu uyarınca küçükler; baba ve analarına, baba veya anaları yoksa kan ve kayın hısımlarına bağlı tutularak, kimsesiz gelen küçükler ise yaşlarına bakılmaksızın Bakanlar Kurulu kararıyla vatandaşlığa alınırlar (m.8/4). Oysa TVK ana/baba dışında kan ya da kayın hısımlarına bağlı olarak vatandaşlığın kazanılması esasını kabul etmemiştir. Kimsesiz olan çocukların da otomatik olarak değil ancak şartları varsa TVK m.8'de düzenlenen doğum yeri esasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanması mümkün olabilir. Nitekim yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının eş ve çocuklar bakımından sonuçlarını düzenleyen ve TVK m.12/1-d kapsamında vatandaşlığa alınan göçmenlerin küçük çocukları için uygulanması gereken TVK m.20 ve Uygulama Yönetmeliği m.37'ye göre de kan ve kayın hısımlarına bağlı tutularak vatandaşlığa alınma ya da kimsesiz küçüklerin yaşlarına bakılmaksızın vatandaşlığa alınması hususunda bir düzenleme yoktur. Ancak TVK m.12 istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılması için ergin olma şartı aramadığı için Türkiye'ye göçmen olarak kabul edilen ana/ babası bulunmayan ya da kimsesiz olan küçüklerin TVK m.12/d kapsamına zaten girdiği ve tek başlarına Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri de ifade edilmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Kanununun 11., 12., 16. ve 17. maddelerine göre yabancıların Türk vatandaşlığını kazanmasında milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halinin bulunup bulunmadığının tespiti için Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığından ve Emniyet Genel Müdürlüğünden arşiv araştırması istenir (Yön.m.35/2).

¹⁰⁷ Aynı yönde bkz.: Öztürk Yılmaz, s.261; Güngör, Tâbiyet, s.116.

¹⁰⁸ Güngör, Tâbiyet, s.115.

Sonuç olarak bizim de katıldığımız görüş uyarınca, İskân Kanunu m.8/4 hükmünün TVK m.12/1-d hükmünün yanı sıra korunmasının gerekli olup olmadığı ve korunacaksa da her iki hükmün uygulama alanını net bir şekilde belirleyecek ve açıklayacak gerekli düzenlemelerin yapılması uygulama açısından karışıklığı da gidermek adına gereklidir.¹⁰⁹

B. Türk Vatandaşlığını İstisnai Haller Kapsamında Kazanmanın Şartları

403 sayılı mülga Kanun'da istisnai olarak Türk vatandaşlığına alınabilmek için, Kanunda sayılan yabancı gruplarından birine dâhil olmanın yanı sıra genel olarak vatandaşlığa alınma şartlarından müraaat tarihinden geriye doğru Türkiye'de 5 yıl ikamet etmiş olma ve Türkiye'de yerleşmeye karar verdiğini davranışı ile teyit etmiş olma şartları dışında hepsi aramaktaydı. Böylece, istisnai yolla Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için, yabancının kendi milli kanununa, vatanısız ise Türk Kanununa göre reşit olması; iyi ahlak sahibi olması; genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden hastalığı bulunmaması; yeteri kadar Türkçe konuşabilmesi ve Türkiye'de kendisinin ve geçimi ile yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olması da gerekliydi (m.7).¹¹⁰ Söz konusu şartlar, yürürlükte olan TVK'da genel olarak vatandaşlığın kazanılması için aranmaktadır; ancak istisnai yoldan Türk vatandaşlığının kazanılması için genel yolla vatandaşlığa alınmanın aksine 'milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak' dışında bir şart aranmamaktadır. İstisnai yolla vatandaşlığa alınacak yabancıların Türkiye ile olan bağılıklarının genel olarak vatandaşlığa alınacak kişilere göre daha yoğun olarak kabul edildiği için Türkiye ile ilgi ve bağılılığı tespiti yarayan bu şartların söz konusu yabancılar için arama gereği duyulmaması bu düzenleme için doktrinde gösterilen sebeplerden biridir.¹¹¹ Öte yandan, 12. madde de sayılan yabancıların, genel

¹⁰⁹ Aynı yönde bkz. Güngör, *Tâbiyet*, s.117. Nitekim daha TVK tasarı halindeyken de doktrin tarafından bu konuya dikkat çekilmiştir. Bkz.:Tiryakioğlu, s. 87.

¹¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.: Erdoğan Göğler, *Türk Tâbiyet Hukuku*, Ankara 1972, s.57-77; Ergin Nomer, *Vatandaşlık Hukuku*, 11. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997, s.73-85.

¹¹¹ Doğan, *Vatandaşlık*, s.78.

olarak vatandaşlığa alınma yolunda aranan ve başvuruda bulunanların Türk Devleti ile sadakat bağı ve Türk toplumuyla uyumunu ispatlamaya yarayan şartlara sahip olmadıkları halde bazı özel vasıfları sebebiyle vatandaşlığını kazanabilmeleri hususuna dikkat çeken yazarlar da mevcuttur.¹¹²

TVK uyarınca Türk vatandaşlığını istisnai haller kapsamında kazanılabilmesi için Kanunda sayılan yabancı gruplarından birine dâhil olmak; vatandaşlığa alınmada milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak, ilgilinin istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığına alınması için İçişleri Bakanlığı tarafından teklifte bulunulması ve Bakanlar Kurulu kararı gereklidir.

Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel hali bulunmama şartı, Türk vatandaşlığının sonradan kazanıldığı tüm hallerde ortak şarttır. Kanunun gerekçesinde açıklandığı üzere, bu şartın konulması ile milli güvenlik bakımından tehlike teşkil eden ve milli menfaatler ve ülke bütünlüğü aleyhine faaliyet gösterenlerle bu faaliyetleri destekleyenlerin; bu gibi kişi veya kuruluşlarla ilişki içerisinde bulunanların ve herhangi bir isyan, sabotaj, casusluk, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, evrakta sahtecilik gibi kamu düzenini bozan faaliyetlerde bulunanların, Türk vatandaşlığını kazanmaları engellenmektedir.¹¹³ Bu konuyla ilgili yapılacak araştırma ve soruşturmanın usulü ve süresi ise TVK Uygulama Yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Yönetmelik uyarınca, Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen yabancı hakkında yerleşim yerinin bulunduğu güvenlik birimlerince soruşturma,¹¹⁴ Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğünce de arşiv araştırması yapılır. İlgili kurumlarca yapılan araştırma sonucunda Anayasa ile kurulu devlet düzenini yıkma yolunda faaliyette bulunduğu, bu faaliyetlerde bulunanlarla işbirliği yaptığı veya bunları maddi olarak desteklediği, Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı yurt içinde veya dışında, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu¹¹⁵ kapsamına giren suçlarla ilgili faaliyetlerde bulunduğu, isyan, casusluk ve vatana ihanet suçlarına katıldığı, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve insan ticare-

¹¹² Erdem, s.137.

¹¹³ Gerekeçe, s.13.

¹¹⁴ Komisyon tarafından gerekli görülmesi halinde kamu görevlileri aracılığı ile de soruşturma yaptırılabilir(m.72/1).

¹¹⁵ RG 12.04.1991, S.20843 Mük.

ti yaptığı veya bunlarla ilişki içerisinde bulunduğu tespit edilenler ile taksirli suçlar hariç olmak üzere ertelenmiş, zamanaşımına uğramış, hükmün açıklanması geriye bırakılmış, paraya çevrilmiş veya affa uğramış olsa dahi, altı aydan fazla hapis cezası alanlar Türk vatandaşlığını kazanamaz (Yön. m.72/5).¹¹⁶

Türk vatandaşlığının istisnai haller kapsamında kazanılmasında, başvuru için genel olarak vatandaşlığa alınmanın aksine, ergin ve ayırt etme gücüne sahip olma şartı da aranmamaktadır.¹¹⁷ Bu yüzden, söz konusu kişilerin istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığına alınmak için başvuruda bulunması mümkündür. Ancak vatandaşlıkla ilgili başvuruları bizzat değil veli ya da vasileri tarafından yapılacaktır (Yön. m.64/2).

C. Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılması İçin Yapılacak Başvuruda Gerekli Belgeler, Yapılacak İşlemler ve Yetkili Makam

Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla genel olarak kazanılması için yabancıların müracaat makamlarına¹¹⁸ başvurması ve başvurusu üzerine şartları taşıyanların adına müracaat makamlarınca vatandaşlık dosyası düzenlenerek karar verilmek üzere İçişleri Bakanlığına gönderilmesi gerekirken, istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınacak yabancıların Türk vatandaşlığını kazanma işlemleri Bakanlık tarafından yürütülür (TVK m.19/2, Yön.m.35/1). Kanununun 12. maddesinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bendine göre vatandaşlığa alınacak kişilerin¹¹⁹ müracaatları ise gerekli görülen hallerde Bakanlık tarafından da alınabilecektir (m.Yön.m.20/4).

¹¹⁶ Yapılan araştırma ve soruşturma bir yıl geçerlidir, ancak gerekli görülen hallerde bu süre beklenmeksizin yeniden araştırma ve soruşturma yaptırılabilir (Yön. m.72/4).

¹¹⁷ Kanunda başvuru için ergin ve ayırt etme gücüne sahip olma şartının aranmamasını eksiklik olduğu yönünde bkz.: Doğan, Vatandaşlık, s.79-80.

¹¹⁸ Bkz.: Dp. 97.

¹¹⁹ 12.01.2017 tarihinde yürürlüğe giren 'Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik' 11.02.2010 tarihli ve 2010/139 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte değişiklik yaparak Yönetmeliğin 20. maddesine, birinci fıkrasından sonra gelmek üzere ÜİK ile TVK'ya eklenen 12/b kapsamındaki yabancıları tanımlayan fıkrayı eklemiş; mevcut fıkralar buna göre teselsül ettirilmiş, aynı maddenin mevcut dördüncü fıkrasında yer alan "(b) bendine" ibaresi "(b) ve (c) bentlerine" şeklinde, "ikinci" ibaresi "üçüncü" şeklinde değiştirilmiştir.

Türk vatandaşlığının istisnai olarak kazanılması için yapılacak başvuruda gerekli belgeler ve yapılacak işlemler Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 20. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, Türk vatandaşlığını istisnai olarak kazanmak isteyen yabancı hakkında Bakanlığın yazılı talimatı üzerine müracaat makamlarınca Yönetmeliğin ilgili maddesinde sayılan belgeleri¹²⁰ içeren dosya düzenlenecek ve tamamlanan dosya karar alınmak üzere İçişleri Bakanlığına gönderilecektir (Yön.m.21/3). Kanunun 12. maddesine göre Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişilerden aranan şartları taşıyanlar İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararı ile Türk vatandaşlığını kazanacaktır (m.TVK m.12/1, Yön.m.35/6). Bakanlar Kurulu, İçişleri Bakanlığının teklifi ile bağlı değildir ve İçişleri Bakanlığı tarafından teklif edilse de bu yabancıları vatandaşlığa alıp almama konusunda takdir hakkı vardır.¹²¹

TVK m.12/1-a kapsamında Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen yabancılar için ise ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulması, İçişleri Bakanlığı tarafından da durumlarının uygun görülmesi ve vatandaşlığa alınmaları yönünde Bakanlar Kuruluna teklifte bulunulması gerekmektedir.

İskân Kanununa göre göçmen olarak kabul edilen kişilerin TVK m.12/1-d kapsamında vatandaşlığa alınması için öncelikle bu kişilerin vatandaşlık dosyasının il çevre ve şehircilik müdürlüğünce düzenlenerek İçişleri Bakanlığına gönderilmesi gerekmektedir. Dosya burada

¹²⁰ Dosyada yer alması gereken belgeler şunlardır: a) İsteği belirten form dilekçe b) Kişinin hangi devlet vatandaşı olduğunu gösteren pasaport veya benzeri belge, vatansız ise temininin mümkün olması halinde buna ilişkin belge c) Medenî hal belgesi ve evli ise evlenme belgesi, boşanmış ise boşanma belgesi, dul ise eşine ait ölüm belgesi ç) Kişinin kimlik bilgilerini gösteren doğum belgesi veya nüfus kayıt örneği gibi belge ve evli ise eş ve çocuklarının aile bağımlı kanıtlayan nüfus kayıt örneği veya benzeri belge d) Türk vatandaşı birinci veya ikinci derece yakınları varsa bu kişilere ait müracaat makamlarınca sistemden alınan nüfus kayıt örneği e) Kişinin doğum tarihinin ay ve günü bulunmuyorsa, doğum tarihinin tamamlanması için ülkesinin yetkili makamlarından alınmış belge, belgenin temin edilememesi halinde ise 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun (RG 25.04.2006, S.26153) 39.maddesi gereğince işlem yapılmasını kabul ettiğine dair imzalı beyanı f) Hizmet bedelinin Maliye veznesine yatırıldığını gösteren makbuz.

¹²¹ Doğan, Vatandaşlık, s.78.

incelendikten sonra kişinin Türk vatandaşlığını kazanması için Bakanlık tarafından Bakanlar Kuruluna teklifte bulunulur (Yön. m.21). Aynı maddeden hareketle Bakanlar Kurulunun kişinin Türk vatandaşlığını kazanması hususunda takdir hakkı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

D. Türk Vatandaşlığının İstisnai Haller Kapsamında Kazanılmasının Hukuki Sonuçları

1. Kişi Bakımından

Türk vatandaşlığının istisnai haller kapsamında kazanılması, diğer sonradan kazanılması hallerinde olduğu gibi yetkili makamca verilen karar tarihinden itibaren hüküm ifade eder (TVK m.20/1, Yön.m.36/1). Dolayısıyla kişi karar tarihinden itibaren Türk vatandaşı olarak kabul edilir. Vatandaşlığın kazanıldığına ilişkin karar ilgiliye müracaat makamları aracılığıyla tebliğ edilir (TVK m.41, Yön. m.86/1).¹²² Yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığını kazananlar ile doğumla Türk vatandaşlığını kazananlar arasında vatandaşlık statüsü bakımından fark yoktur.¹²³

a. Türkçe Ad ve Soyadı Alma

Türk hukuku bakımından Türk vatandaşlığını kazanan yabancıların Türkçe ad ve soyadı almasını zorunlu kılan bir düzenleme mevcut değildir.¹²⁴ Nitekim YVK'nın Uygulama Yönetmeliği uyarınca da, Türk vatandaşlığını kazananlar Türkçe ad-soyadı alabilirler; ancak kendi ad ve soyadlarını muhafaza etmek istedikleri takdirde ad ve soyadları 1353 sayılı Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun¹²⁵ gereğince Türk harfleri ile yazılır ve aile kütüğüne tescil edilir (Yön.m.74). Bu kişiler Türkçe ad ve soyadı almayı isterlerse, TMK m. 27'de yer alan ve 'adın değiştirilmesi, ancak haklı sebeplere dayanılarak hâkimden

¹²² NVİ tarafından yapılan açıklamaya göre Türk vatandaşlığının kazanılmasına ve kaybına ilişkin vatandaşlık kararlarının ilgililerine tebliğat işlemleri 01.12.2015 tarihinden itibaren Elektronik Vatandaşlık Sistemi vasıtasıyla yapılacaktır. Bkz.: Vatandaşlık Kararı Tebliğat İşlemleri, <https://www.nvi.gov.tr/mevzuat/mevzuat/talimat-aciklayici-yazilar> (Erişim tarihi 15.03.2017).

¹²³ Güngör, *Tâbiyet*, s.137.

¹²⁴ Nuray Ekşi, "Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Yabancıların Türkçe İsim Alma Zorunluluğu", *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, (29.02.2008), *Bildiriler*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.27.

¹²⁵ RG 03.11.1928, S.1030.

istenebilir' hükmünden hareketle Türk vatandaşlığının kazanılması haklı bir sebep olarak değerlendirilip talepleri kabul edilebilecektir.¹²⁶ Dolayısıyla, kişilerin talebi olmadığı sürece sadece Türk vatandaşlığını kazanması sebebiyle Türkçe ad ve soyadı alma zorunluluğu bulunmamaktadır.¹²⁷

Türk vatandaşlığını sonradan kazanmış kişilerin Türkçe ad ve soyadı seçmeleri halinde ise önceki ad ve soyadları nüfus kayıtlarına işlenir ve talepleri halinde; nüfus kayıtlarına dayanılarak önceki ad ve soyadlarını gösteren denklik belgesi Genel Müdürlükçe veya nüfus müdürlüklerince düzenlenir (Yön. m.75/1, m.75/3).

b. Askerlik Yükümlülüğü

Türk vatandaşlığını sonradan kazanan kişilerin askerlik yükümlülüğü, 1111 sayılı Askerlik Kanununda¹²⁸ düzenlenmiştir. Askerlik Kanununa göre, Türkiye Cumhuriyeti tebaası olan her erkek, işbu kanun mucibince askerlik yapmağa mecburdur (m.1). Yine Kanun uyarınca Türk vatandaşlığına sonradan alınanlar askerliklerini, vatandaşlığa alındıkları tarihteki yaş ve öğrenim durumlarına göre o yaştaki Türk vatandaşı yükümlüler gibi yapmalıdır. Bunlardan gelmiş oldukları ülkelerde askerlik yaptıklarını veya askerlik hizmetini yerine getirmiş sayıldıklarını belgeleyenler ile vatandaşlığa alındıkları yıl 22 yaşında olanlar askerlik yapmış sayılırlar (m.2/1).¹²⁹ Bu kişilerin askerlikleri, istekleri hâlinde vatandaşlığa alındıkları tarihten itibaren iki yıl süreyle ertelenir. Ertelemelerinin sona ereceği yıl yoklamaları yapılarak o yıl askerlik çağına giren doğumlarla işlem görürler ve seferberlik hâlinde ihtiyaca göre askere sevk edilebilirler (m.2/2).¹³⁰ 14.01.2016 tarihinde Askerlik Kanunu'nda yapılan değişiklikle,¹³¹ oturma veya

¹²⁶ Nomer, 22. Bası, s.117; Erdem, s.191-192.

¹²⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ekşi, Sempozyum, s.28.

¹²⁸ RG 12. 17.07.1927, S.631-635.

¹²⁹ Askerlik Kanunu uyarınca, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kanunlarına göre zorunlu askerlik hizmetini yerine getirdiklerini belgelendiren Türk vatandaşları bu Kanun hükümlerine göre askerlik yapmış sayılırlar (m.2/4).

¹³⁰ Askerlik Kanununun 2. maddesinde 22.01.2015 tarihli ve 6586 sayılı 'Millî Mayın Faaliyet Merkezi Kurulmasına İlişkin Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 12. maddesiyle değişiklik yapılmıştır (RG 03.02.2015, S.29256).

¹³¹ 'Askerlik Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun', Kanun No:6661, RG 14.01.2016, S.29606

çalışma iznine sahip olarak işçi, işveren sıfatıyla veya bir meslek ya da sanatı icra ederek, yurt içinde geçirilen süreler hariç olmak üzere, toplam en az üç yıl süre ile fiilen yabancı ülkelerde bulunan bu Kanun ile 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askeri Memurlar Kanunu'na¹³² tâbi yükümlüler, 38 yaşını tamamladıkları yılın sonuna kadar durumlarını ispata yarayan belgelerle birlikte bağlı buldukları Türk konsoloslukları aracılığı ile askerlik şubelerine başvurmaları ve 1.000 avro veya karşılığı kadar yönetmelikte belirtilecek yabancı ülke parasını, başvuru tarihinde defaten ödemeleri hâlinde muvazzaf askerlik hizmetini yerine getirmiş sayılırlar (Ek madde 1/1).¹³³

Çifte vatandaşlık halinde askerlik yükümlülüğü yine Askerlik Kanunu ve 1993 tarihli 'Birden Fazla Tabiiyetti Vatandaşların Askerlik Yükümlülüklerini Yerine Getirmiş Sayılmalarına Dair Esaslar'¹³⁴ başlıklı Bakanlar Kurulu kararında¹³⁵ düzenlenmiştir. Ancak Kanun sadece 'yurt dışında doğan ve ikamet edenler ile kanuni rüşt yaşına kadar yabancı bir ülkeye gitmiş olanlardan buldukları ülke vatandaşlığını da kazanan Türk vatandaşları' bakımından askerlik yükümlülüğünü düzenlemiştir. Kanun uyarınca; Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen esaslara göre; yurt dışında doğan ve ikamet edenler ile kanuni rüşt yaşına kadar yabancı bir ülkeye gitmiş olanlardan buldukları ülke vatandaşlığını da kazanan Türk vatandaşları, talepleri hâlinde, du-

¹³² RG 09.07.1927, S. 628.

¹³³ Dövizle askerlik hizmetinden yararlanmak üzere yaptıkları başvuruları kabul edilen yükümlülerden, gereken şartları taşımadıkları anlaşılanlar, ödemeleri gereken yabancı ülke parasını yönetmelikte belirtilen sürelerle uygun ödemeyenler, ücret veya maaşları yurt içinden transfer edilenler, yabancı ülkelerde resmî görevle bulunanlar, dövizle askerlik hizmetinden yararlanmak için gereken yükümlülüklerinin devamı süresince toplam olarak her takvim yılının yarısından fazlasını yurt içinde geçirenler, yurda kesin dönüş yapanlar veya dövizle askerlik hizmetinden yararlanma şartlarını kaybedenler, istekleriyle vazgeçenler, askerliğe elverişsiz olduğu tespit edilenler Millî Savunma Bakanlığı tarafından dövizle askerlik hizmeti kapsamından çıkartılarak durumlarına uygun askerlik işlemine tâbi tutulurlar. Belirtilen döviz miktarlarını yarısına kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya Bakanlar Kurulu yetkilidir. Avro dışındaki diğer paralarla yapılacak ödemelerin miktarı, her yıl başındaki çapraz kurlar esas alınarak Millî Savunma Bakanlığı tarafından tespit ve ilân edilir (Ek madde 1/2, 1/3).

¹³⁴ RG 25.07.1993, S.21648.

¹³⁵ İlgili Bakanlar Kurulu Kararına göre bu esasların amacı; yurt dışında doğan ve ikamet edenler ile kanuni rüşt yaşına kadar yabancı bir ülkeye gitmiş olanlardan, buldukları ülke vatandaşlığını da kazanan Türk vatandaşlarının, askerlik mükellefiyetlerini yerine getirmelerine ilişkin esas ve usulleri belirlemektir (m.1).

rumlarına uyan ve bu Kanunun öngördüğü askerlik statülerinden biri içerisinde askerlik mükellefiyetlerini 38 yaşını tamamladıkları yılın sonuna kadar yerine getirebilirler veya tabiiyetinde buldukları diğer ülkede askerlik yapmış olduklarını belgelemek kaydıyla mükellefiyetlerini yerine getirmiş sayılırlar. Bu kişilerin askerlik yükümlülükleri 38 yaş sonuna kadar ertelenmiş kabul edilir (m.2/4). Görüldüğü üzere bu düzenlemeden, sahip oldukları yabancı devlet vatandaşlığını muhafaza ederek sonradan Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin yararlanma imkânı yoktur. Askerlik kanunu kapsamında düzenlenen yurt dışında doğan ve ikamet edenler ile kanuni rüşt yaşına kadar yabancı bir ülkeye gitmiş olanlardan buldukları ülke vatandaşlığını da kazanan Türk vatandaşlarının askerlik durumlarıyla ilgili esasların ayrıntıları ise 1993 tarihli Bakanlar Kurulu kararında düzenlenmiştir. Karar uyarınca, birden fazla vatandaşlık durumunda, yükümlülerden hangilerinin hangi ülkelerde yaptıkları askerliğin muvazaflık hizmetinden sayılacağı, İçişleri ve Dışişleri Bakanlıklarının görüşleri alınarak Millî Savunma Bakanlığınca belirlenir (m.6). Çifte vatandaşlık halinde askerlik yükümlülüğü konusunda Türkiye'nin taraf olduğu ve taraf devletlerden birinde yerine getirilen askerlik yükümlülüğünün diğerinde kabul edilmesini sağlamaya yönelik milletlerarası anlaşmalar da mevcuttur.¹³⁶

İskân Kanunu uyarınca, göçmenlerin askerlikle ilgili muafiyetleri ve bu muafiyetlerden yararlanma usulleri de 1111 sayılı Askerlik Kanunundaki esaslara göre yürütülecektir (m.37). Askerlik Kanunu'nda 2015 tarihinde yapılan değişikliğe¹³⁷ kadar Türk vatandaşlığını göçmen statüsünde kazananların askerlik yükümlülüğü bakımından Türk vatandaşlığını sonradan kazananlara göre farklı esaslar kabul edilmişti.¹³⁸ Yapılan değişiklikte birlikte bu esasların kabul edildiği maddeler

¹³⁶ Örneğin, her iki devlet vatandaşlığına sahip yükümlülerin, bir devlette yapmış oldukları vatan hizmetinin diğerinde de kabul edilmesi amacıyla (m.1) akdedilen 'Türkiye Cumhuriyeti ile Tunus Cumhuriyeti Arasında Çifte Vatandaşlık Durumunda Vatan Hizmeti Yükümlülüğüne İlişkin Anlaşma' (RG 25.04.2001/24383) uyarınca doğumla veya menşe ülke kanuni rüşt yaşını bitirmeden önce diğer ülkeye ikamet amacıyla gidenlerden, o devletin de vatandaşlığını kazanan yükümlüler vatan hizmetlerini taraflardan istedikleri birinde yerine getirebilirler (m.471).

¹³⁷ Söz konusu değişiklik 6586 sayılı Kanun ile yapılmıştır. Bkz.: Dp.112.

¹³⁸ Değişiklikten önce göçmen statüsünde Türk vatandaşlığına alınan erkeklerin askerlik yükümlülükleri konusundaki istisnalar ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Emre Esen, "Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Kişilerin Askerlik Yükümlü-

yürürlükten kaldırıldı. Dolayısıyla İskân Kanunu uyarınca Türk vatandaşlığını kazanan göçmenler de askerlik yükümlülüğü bakımından Askerlik Kanununun yukarıda anlatılan 2. maddesine tâbi olacaktır.

c. Çok Vatandaşlık

1895’de Milletlerarası Hukuk Enstitüsü tarafından tavsiye niteliğinde ortaya konulan¹³⁹ ve doktrinde ‘vatandaşlığın direktif veya klasik ilkeleri’¹⁴⁰ olarak adlandırılan ilkelerden biri olan ‘herkesin sadece bir vatandaşlığı olmalıdır’ ilkesi, çifte ya da çok vatandaşlığı önlemek amacıyla kabul edilmişti. Ancak günümüzde çok vatandaşlık halleri milli hukuk düzenlerinde kabul görmeye başladığı gibi Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde de bu durumu yasaklayan bir hükme yer verilmemiş, dolayısıyla söz konusu ilke de terk edilmeye başlanmıştır.¹⁴¹ TVK da çok vatandaşlık halini kabul etmiştir. Kanun uyarınca, Türk vatandaşlığı yanı sıra başka bir devletin vatandaşlığını kazanmak için izin almak gerekmediği gibi herhangi bir nedenle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin bu durumları sahip oldukları Türk vatandaşlığını da etkilemeyecektir.¹⁴² Bununla birlikte Türk vatandaşlığını TVK m.11 uyarınca genel yoldan kazanmak için başvuruda bulunan yabancılar bakımından sahip oldukları yabancı devlet vatandaşlığından çıkma şartı aranabilir. Kanun uyarınca bu şartın aranması ve bu yönde takdirin kullanılmasına ilişkin esasların tespiti Bakanlar Kurulunun yetkisindedir (m.11/2). Türk vatandaşlığının yetkili makam kararıyla kazanıldığı diğer hallerde ve çalışma konumuz olan istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılması halinde Kanunda böyle bir şart aranmamaktadır.

Çok vatandaşlık yani kişinin aynı anda birden fazla devletin vatandaşı olması, olumlu vatandaşlık ihtilâflarına¹⁴³ neden olabilmekte ve

lüğü’ , *MHB*, Y.29, S.1-2, 2009, s.144-158.

¹³⁹ Güngör, *Tâbiyet*, s.21.

¹⁴⁰ Söz konusu ilkeler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.:Göğer, s.12-14; Güngör, *Tâbiyet*, s.21-37; Nomer, 22. Bası, s.5-10; Doğan, *Vatandaşlık*, s.26-30.

¹⁴¹ Bkz.:Güngör, *Tâbiyet*, s.38.

¹⁴² Kanun sadece Türk vatandaşlığı yanı sıra başka bir devletin vatandaşlığını kazanan kişilerin bu durumlarına ilişkin belgeleri ibraz etmelerini istemiştir ki bunun da sebebi nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılmasıdır (m.44).

¹⁴³ Olumlu vatandaşlık ihtilâfları ve çözüm yolları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: Doğan, *Vatandaşlık*, s.183-188.

bu ihtilâfların çözümü için kişinin hangi vatandaşlığının esas alınacağını belirlenmesi gerekmektedir. Kişinin aynı zamanda birden fazla devletin vatandaşı olması, yabancı unsurlu uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacak hukukun vatandaşlık bağlama noktası aracılığıyla tayin edildiği durumlarda özellik arz eder.¹⁴⁴ Dolayısıyla istisnai yolla Türk vatandaşlığını kazanan kişilerin aynı zamanda başka bir devlet vatandaşlığına da sahip olmaları durumunda söz konusu kişilerle ilgili özel hukuktan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümünde uygulanacak hukukun vatandaşlık bağlama noktası aracılığıyla tayin edildiği durumlarda kişinin sahip olduğu devlet vatandaşlıklardan hangisinin esas alınması gerektiği çözüme kavuşturulmalıdır. Söz konusu çözüm MÖHUK'ta yer almaktadır. Kanuna göre, bu Kanun hükümleri uyarınca yetkili olan hukukun vatandaşlık esasına göre tayin edildiği hâllerde, bu Kanunda aksi öngörülmedikçe,¹⁴⁵ birden fazla devlet vatandaşlığına sahip olanlar hakkında, bunların aynı zamanda Türk vatandaşı olmaları hâlinde Türk hukuku uygulanacaktır (m.4/1-b).

2.Eş ve Çocuklar Bakımından Sonuçları

a. Eş Bakımından

Türk vatandaşlığının istisnai haller kapsamında sonradan kazanılması, vatandaşlığın sonradan kazanıldığı tüm hallerde olduğu gibi, cinsiyet ayrımcılığı yaptığı için eleştirilen¹⁴⁶ mülga Kanunun aksine¹⁴⁷ eşin vatandaşlığına tesir etmez (TVK m.20/2, Yön.m.37/1). TVK Uygulama Yönetmeliğine göre, göçmen olarak Türk vatandaşlığını kazanamayan yabancı eş de Yönetmeliğin aynı maddesine tabidir (m.21) Dolayısıyla bu kurala herhangi bir istisna da tanınmadığı için istisnai haller kapsamında da kişinin Türk vatandaşlığını kazanması eşinin vatandaşlığını etkilemeyecektir. Bu durumda yabancı eş, TVK'da düzenlenen diğer vatandaşlığın kazanılması yollarından durumuna uy-

¹⁴⁴ Gülüm Bayraktaroğlu Özçelik, "Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4/1 (b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XIX, Y. 2015, S.1, s.120.

¹⁴⁵ Kanunda yer alan 'aksi öngörülmedikçe' ifadesi sebebiyle MÖHUK m. 4 (1) (b) ve (c) hükümlerinin uygulanmasında ortaya çıkabilecek sorunlar ve çözüm önerileri için bkz.:s.133-144.

¹⁴⁶ Tiryakioğlu, s.95.

¹⁴⁷ Vatandaşlığa alınma eşin vatandaşlığına tesir etmez, ancak vatansız kadın, kocasına bağlı olarak Türk vatandaşı olur (m.15)

gun olan için başvuruda bulunabilir. Ancak daha önce de belirtildiği üzere m.12/1-b bendi kapsamında vatandaşlığa alınabilecek olan yabancı yatırımcıların ve Turkuaz kart sahiplerinin eşlerine istisnai haller kapsamında vatandaşlık kazanabilmek için başvuru da bulunma hakkı tanınmıştır. Kanaatimizce, Kanunla bu şekilde eşin vatandaşlığına bağlı olarak otomatik bir kazanım değil ancak eşin vatandaşlığa alınma sebebiyle elde edilen bir ayrıcalığa istinaden başvuruda bulunma imkânı sağlanmıştır.

b. Çocuklar Bakımından

İstisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılmasının vatandaşlığı kazanan kişilerin çocuklarının vatandaşlığı üzerindeki etkisi vatandaşlığı kazanan kişilerin vatandaşlığın kazanılma anı esas alınmak üzere 'ergin olmayan çocuklar' ve 'ergin olan çocuklar' bakımından ayrı ayrı incelenecektir.

aa. Ana ya da Babaları Türk Vatandaşlığını Kazandığı Sırada Ergin Olmayan Çocuklar

Ana ya da babalarının istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılması ergin olmayan çocuklar bakımından da sonuç doğuracaktır. Konuyla ilgili düzenleme Kanununun 20. maddesinde ve Yönetmeliğin 37. maddesinde yer almaktadır. Kanun, 403 sayılı mülga Kanunun aksine¹⁴⁸ Türk vatandaşlığının ana veya babaya bağlı kazanılmasında da cinsiyet ayrımcılığına gitmemiştir.¹⁴⁹ TVK uyarınca, ana veya babanın Türk vatandaşlığını kazandığı tarihte velayeti kendisinde bulunan çocukları diğer eşin muvafakat etmesi halinde Türk vatandaşlığını kazanır (m.20/2). Kanun 'çocuk' tanımını yapmamıştır, ancak Yönetmelikte çocuk on sekiz yaşını tamamlamamış kişi olarak tanımlanmıştır (m.3/c). Kanun da velayet altında bulunan çocuklardan bahsettiği için çocuğun ana ya da babasına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilmesi için zaten ergin olmaması gerekmektedir.

¹⁴⁸ 403 sayılı Kanunun düzenlemesi şu şekildeydi: Küçük çocuklar Türk vatandaşlığına alınan babalarına bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar. Türk vatandaşlığına alınan kadının küçük çocukları a) Babanın ölmüş bulunması b) Babanın belli olmaması c) Babanın vatansız olması ç) Çocuğun vatansız olması d) Velayetin anada bulunması, hallerinde çocuğun milli kanunu engel olmadığı takdirde analarına bağlı olarak Türk vatandaşı olurlar (m.16).

¹⁴⁹ Güngör, *Tâbiyet*, s.137.

Çocuğun ergin olup olmadığı gibi velayetin hangi ebeveynde olduğu da MÖHUK uyarınca yetkili olan hukuka göre tespit edilmelidir¹⁵⁰. Türk vatandaşlığını kazanan ana ya da babasıyla birlikte vatandaşlık kazanması söz konusu olan çocuğun ergin olup olmadığı MÖHUK m.9/1 ve MÖHUK m.2/3 gereği atıfla beraber çocuğun milli hukukuna göre belirlenmelidir. Çocuk eğer vatansızsa ya da Türkiye’de mülteci statüsü¹⁵¹ ile kalmaktaysa MÖHUK m.4/1-a gereği yerleşim yeri, bulunmadığı hâllerde mutad mesken, o da yok ise dava tarihinde bulunduğu ülke hukukuna göre; çocuk birden fazla devlet vatandaşlığına sahip ise daha sıkı ilişki hâlinde bulunduğu devlet hukukuna göre tespit edilir. Bu noktada MÖHUK m.4/1a bendi her ne kadar sadece mültecilerden söz etse de bizim de katıldığımız görüş¹⁵² uyarınca bu bendin kapsamına MÖHUK’tan daha sonra yürürlüğe giren YUKK uyarınca Türkiye’de ‘şartlı mülteci’, ‘ikincil koruma’ ve ‘geçici koruma’

¹⁵⁰ Aynı yönde bkz. Faruk Kerem Giray, “5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Prof. Dr. Ata Sakmar’a Armağan, 2011/1, s.382; Doğan, *Vatandaşlık*, s.118.

¹⁵¹ Türk hukuku uyarınca mülteci statüsü ve bu statüyle ilgili düzenlemeler Türkiye’nin 1961’de onayladığı (RG 05.10.1961, S.10898) ‘Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne göre belirlenecektir. Nitekim Sözleşmenin ‘hukuki statü’ başlıklı 12. maddesi uyarınca da ‘her mültecinin bireysel statüsü daimi ikametgâhının bulunduğu ülkenin yasalarına veya eğer daimi ikametgâhı yoksa, bulunduğu ülkenin yasalarına tabidir’.

¹⁵² Gülören TEKİNALP/Ayfer Uyanık Çavuşoğlu, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Genişletilmiş 11. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011*; Aysel Çelikel/Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 14. Bası, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016*, s.69. Nitekim Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından 13.10.2015 tarihinde Türkiye’de mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsünde bulunanlar ve geçici koruma altına alınanların evlendirme işlemleri ile çocuklarının tanınmasına yönelik işlemlerde tereddütlerin giderilmesi amacıyla yapılan açıklamada da MÖHUK m.4/1-a bendine atıfta bulunulmuştur. Açıklamada MÖHUK m.13/1 uyarınca evlenme ehliyeti şartları ile evlenme engelleri bakımından tarafların her birinin milli hukukunun uygulanması gerektiği belirtilmiş ve YUKK uyarınca mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüsünde bulunan veya geçici koruma altına alınanların evlenme ehliyeti şartları ile evlenme engelleri ve çocuklarının tanıma yoluyla babaları ile soybağı kurulması konularında Türk hukukunun esas alınacağı belirtilmiştir. MÖHUK m.16 uyarınca soybağının kuruluşu, çocuğun doğum anındaki milli hukukuna, kurulamaması hâlinde çocuğun mutad meskeni hukukuna tâbidir. Soybağı bu hukuklara göre kurulamıyorsa, ananın veya babanın, çocuğun doğumu anındaki milli hukuklarına, bunlara göre kurulamaması hâlinde ana ve babanın, çocuğun doğumu anındaki müsterek mutad mesken hukukuna, buna göre de kurulamıyorsa çocuğun doğum yeri hukukuna tâbi olarak kurulur. bkz.: <https://www.nvi.gov.tr/mevzuat/mevzuat/talimat-aciklayici-yazilar> (Erişim tarihi 15.03.2017).

statüleriyle uluslararası korumadan yararlanan¹⁵³ diğer yabancıları da dâhil etmek uygulamada kolaylık sağlayacağı için gereklidir. Velayetin kimde olduğu ya da Türk vatandaşlığını kazanan ana ya da babanın çocuğun velayetine sahip olup olmadığı belirlenirken de vatandaşlık başvurusu esnasında eşlerin evli olup olmama durumuna göre yine MÖHUK'un ilgili hükümleri¹⁵⁴ esas alınmalıdır.

Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasının çocuklar bakımından sonuçları, TVK'nın Uygulama Yönetmeliğinin 37. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, Türk vatandaşlığını birlikte kazanan ana ve babanın çocukları ana ve babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Evlilik birliği içinde ana veya babanın Türk vatandaşlığını kazanması durumunda başvuruda bulunanın başvuru tarihinde velayeti kendisinde bulunan çocukları, diğer eşin muvafakat etmesi halinde ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanır. Muvafakat verilmemesi halinde ana veya babanın mutad meskeninin bulunduğu ülkedeki hâkim kararına göre işlem yapılır. Bu hüküm, ana ya da babanın mutad meskeninin Türkiye dışında bulunabileceği ve bu durumda Türk vatandaşlığının kazanılmasında yabancı bir mahkemeye dolaylı da olsa yetki tanınması, vatandaşlık hukukunun temel ilkelerinden olan ve devletin sahip olduğu hâkimiyet hakkının sonucu olan devletlerin vatandaşlığa alınma şartlarını kendi vatandaşlık kanunlarına göre belirleyeceği ilkesine aykırı olması,¹⁵⁵ yabancı mahkemenin kendi hukukuna göre böyle bir karar verip veremeyeceğinin değerlendirilmemesi ve Türk vatandaşlığının kazanılması için yabancı bir kanunun izninin aranması¹⁵⁶ ayrıca yargılama yetkisinin egemenlik hakkına dayanması sebebiyle Türk kanun koyucunun yabancı bir mahkemeyi yetkilendirmesi mümkün olmadığından bu durumun milletlerarası usul hukuku bakımından da tartışma

¹⁵³ Türk Hukukunda uluslararası koruma türleri hakkında bilgi için bkz.: Neşe Baran Çelik "Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:1 Yıl 2015, s.72-81.

¹⁵⁴ Boşanma sonrası velayet konusunda eşlerin müşterek milli hukuku; tarafların ayrı vatandaşlıkta olmaları hâlinde müşterek mutad mesken hukuku, bulunmadığı takdirde Türk hukuku uygulanır (m.14/3) . İlgili hüküm uygulanırken MÖHUK m.3 gereği dava tarihi esas alınacak ve ilgili hukuk atıfla birlikte tespit edilecektir. Evlilik devam ediyorsa MÖHUK m.17 yine atıfla beraber uygulanacaktır.

¹⁵⁵ Erdem, s.188.

¹⁵⁶ Güngör, Tâbiyet, s.138.

yaratacağı¹⁵⁷ gibi gerekçelerle doktrinde haklı olarak eleştirilmektedir. Yönetmeliğin ilgili maddesine göre, ana veya babadan birinin ölmüş olması halinde çocuk, Türk vatandaşlığını kazanan ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanır. Türk vatandaşlığını kazanan ananın evlilik birliği dışında doğan çocuğu ise anaya bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanır.

Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuran ana veya babanın çocuklarının ana veya baba ile birlikte işlem görmesi esastır. Ana veya babanın Türk vatandaşlığını kazandığı tarihte kendileri ile birlikte işlem görmeyen çocukları ise ergin olduktan sonra Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvurdukları takdirde haklarında genel olarak vatandaşlığa alınmayı düzenleyen Kanun'un 11. maddesi hükümleri uygulanır (TVK, m.20/3, Yön. m.37/8). Bu hüküm karşısında, söz konusu yabancıların TVK'daki evlenme ya da istisnai haller kapsamındaki vatandaşlığa alınma şartlarını gerçekleştirmesi halinde bu yollara istinaden Türk vatandaşlığını kazanıp kazanamayacağı tartışmalı hale gelmiştir. Doktrinde bazı yazarlar tarafından, Kanunda yer alan bu hükümle söz konusu kişilerin, TVK'da yer alan diğer yetkili makam kararıyla Türk vatandaşlığının kazanılması yollardan yararlanma hakkının ortadan kaldırıldığı ve sadece TVK m.11 kapsamında genel olarak vatandaşlığa alınma yoluna başvurabilecekleri belirtildiğinden Türk vatandaşlığını kazanma imkânlarının sınırlandırması sebebiyle eleştirilmiştir.¹⁵⁸ Bununla beraber bazı yazarlar tarafından da kanun koyucunun amacının, ana ya da babalarının Türk vatandaşı olmalarının bu yabancılar bakımından Türk vatandaşlığa alınmada bir istisna yaratmayacağının belirtilmesi olduğu ve söz konusu kişilerin TVK'da öngörülen evlenme ya da istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığına alınma şartlarını yerine getirmeleri halinde bu yollara da başvurabileceği ifade edilmiştir.¹⁵⁹ Nitekim, henüz Kanun Tasarı aşamasındayken de söz konusu hüküm (Tasarı m.19/3), Kanunda böyle bir hükme yer verilmesinin gereksiz olduğu, zira bu çocukların da zaten diğer yabancılar gibi TVK m.11'in uygulanması için başvurma hakkına sahip olduğu; ana ya da babalarının Türk vatandaşı olması sebebiyle özel bir imkân sağlama niyeti olmadıkça özel bir hüküm getirme-

¹⁵⁷ Tanrıbilir, s.51-51; Nomer, 22. Bası, s.116; Doğan, Vatandaşlık, s.118, dp.120.

¹⁵⁸ Güngör, Tabiiyet, s.140; Erten, s.57.

¹⁵⁹ Doğan, Vatandaşlık, s.119, dp.121.

nin gereksiz olduğu üstelik hükmün bu haliyle, söz konusu çocukların başka bir yolla vatandaşlığa alınma başvurusunda bulunmayacakları anlamına gelmesi sebebiyle eleştirilmiştir;¹⁶⁰ ancak söz konusu hüküm herhangi bir değişiklik yapılmayarak korunmuştur.

Yukarıda da anlatıldığı üzere, TVK m.12/1-b'de düzenlendiği şekliyle yatırım yapan ya da Turkuaz kart sahibi olan yabancının hem kendisinin hem de eşinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuğu da istisnai haller kapsamında vatandaşlık kazanabilmek için ayrıca başvurabilecektir. İstisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanmak için başvuruda bulunabilmesi bakımından daha önce de ifade edildiği üzere ergin ya da ayırt etme gücüne sahip olma şartları aranmadığı için, söz konusu çocuklar için veli ya da vasileri tarafından vatandaşlık başvurusu yapılabilecektir. Dolayısıyla Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapan yabancılarla Turkuaz Kart sahibi olan yabancıların istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınması durumunda, küçük olan çocukları, Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasının çocuklar bakımından sonuçlarını genel olarak düzenleyen TVK m.20/2 ve TVK'nın Uygulama Yönetmeliğinin 37. maddesi kapsamında, ana ya da babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri gibi genel olarak istisnai haller kapsamında TVK m.12/1-b uyarınca ayrıca başvuruda bulunma imkânları da olacaktır.

TVK'nın Uygulama Yönetmeliğine göre, TVK m.12/1-d kapsamında göçmen olarak Türk vatandaşlığını kazanamayan yabancı çocuklar için de Yönetmeliğin 37. maddesi, yani Türk vatandaşlığının sonradan kazanılmasının çocuklar bakımından sonuçlarını düzenleyen maddesi uygulanacaktır (m.21).

ab. Ana ya da babaları Türk Vatandaşlığını Kazandığı Sırada Ergin Olan Çocuklar

Ana ya da babaları Türk vatandaşlığını kazandığı sırada ergin olan çocuklar ana ya da babaya bağlı olarak vatandaşlığın kazanılabilmesi için ergin olmama şartı arandığından bu kazanımdan yararlanamayacaktır. Kanun da ya da Yönetmelikte ana ya da babaları Türk vatandaşlığını kazandığı sırada ergin olan çocukları ile ilgili özel bir düzenleme

¹⁶⁰ Tanrıbilir, s.52; Tiryakioğlu, s.95-96; Erten, s.57.

bulunmadığından, söz konusu kişiler Vatandaşlık Kanununun sadece 11. maddesinden değil diğer yetkili makam kararıyla vatandaşlığa alınma yollarından durumlarına uyan ve şartlarını yerine getirdikleri vatandaşlığı kazanma yollarından da yararlanabileceklerdir.

III. ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜYLE KALAN SURIYE VATANDAŞLARININ İSTİSNAİ HALLER KAPSAMINDA TÜRK VATANDAŞLIĞINI KAZANMASI

Geçici Koruma Yönetmeliği¹⁶¹ uyarınca geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınmayan yabancılara sağlanan koruma olarak tanımlanmıştır (m.3/f). Yine Yönetmelik uyarınca, 28.04.2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınacaklardır (geçici madde 1). Suriye'de yaşanan iç savaş nedeniyle 2011 yılı Nisan ayı itibariyle toplu olarak Türkiye'ye girişleri başlayan ve aradan geçen yaklaşık 6 yıllık süreye rağmen sona ermeyen savaş sebebiyle ülkemizde sayıları hızla artan Suriye vatandaşlarının istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığına alınacağı yönündeki haberler ve tartışmalar sürekli gündeme gelmektedir.

Ülkemizde geçici koruma statüsüyle kalan Suriye vatandaşlarının Türk vatandaşlığı kazanabilmesi özel olarak düzenlenmediği için TVK'da düzenlenen vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin yollardan şartlarını yerine getirdiklerine başvurmaları mümkündür.¹⁶² Çalışma

¹⁶¹ RG 12.10.2014, S.25611.

¹⁶² Geçici koruma statüsüyle Türkiye'de bulunan Suriye vatandaşları bakımından, genel olarak vatandaşlığa alınma yolu kullanılamayacaktır; zira Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca söz konusu yabancılara verilen ve Türkiye'de yasal kalış imkânı sağlayan geçici koruma kimlik belgesi YUKK'ta düzenlenen ikamet izni ya da ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmayacağı gibi süresi ikamet izni toplamında dikkate alınmaz ve sahibine Türk vatandaşlığına geçiş hakkı sağlamaz (m.25). Bunun dışında söz konusu kişiler, evlenme, seçme hakkının kulla-

konumuzu oluşturan istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığının kazanılması yoluna başvurmalarına da şartlarını yerine getirebilmeleri kaydıyla bir engel yoktur. Bu bağlamda, Suriye vatandaşlarının TVK m.12/1-a bendi kapsamında yani Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel, sanatsal alanlarda olağanüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen kişilerden olmak kaydıyla istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri mümkündür. Ancak bu bent kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri için ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunması, milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek hallerinin bulunmaması gerekir. Aranılan şartları taşıyanlar İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulunun kararı ile Türk vatandaşlığını kazanırlar.

Ülkemizde bulunan Suriye vatandaşlarının geçici koruma statüleri devam ettiği sürece 2016'da yapılan yasal değişiklikle oluşturulan TVK m.12/1-b bendi kapsamında istisnai yolla vatandaşlık kazanması ise kanaatimize göre mümkün değildir. UİK uyarınca zaten geçici koruma sağlanan yabancılara Turkuaz Kart verilmeyeceği (m.11/6) düzenlendiğinden, geçici korumadan yararlananların TVK m.12/1-b bendi kapsamında Turkuaz Kart sebebiyle vatandaşlık kazanamayacakları açıktır. TVK m.12/1-b bendi kapsamında yatırım sebebiyle vatandaşlık kazanabilmesi için de bu bent kapsamındaki yabancılara TVK'nın YUKK m.31/1-j bendine yaptığı atıf sebebiyle kısa dönem ikamet izni alması gerekmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliğinde, geçici korumadan yararlananlara Türkiye'de yasal kalış imkânı sağlamak üzere verilen geçici koruma kimlik belgesinin YUKK'ta düzenlenen ikamet izni ya da ikamet izni yerine geçen belgelere eşdeğer sayılmayacağı, bu belgeye bağlı geçirilen sürenin ikamet izni toplamında

nılması, küçükler için evlat edilme ana/babalarından vatandaşlık kazanamayan çocuklar için Türkiye'de doğma ya da evlilik içi Suriye vatandaşı anne ve Türk babadan doğma ya da evlilik dışı doğmuşsa çocukla Türk vatandaşı olan baba arasındaki hukuki soybağının kurulması yollarıyla Türk vatandaşlığını kazanabilir. Ancak evlenme dışındaki yollarla vatandaşlığa alınabilecekler söz konusu yolların kendine özgü kıstasları sebebiyle azdır. Nitekim İçişleri Bakanlığı verilerine göre, 2008-2013 yılları arasında evlilik yoluyla vatandaşlık kazanan Suriye uyrukluların toplam sayısı 2543 olarak tespit edilmiştir, bkz.: Aygün Mesut / Kaya Cansu, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.7 S.1 Y. 2016, s.134.

dikkate alınmayacağı gibi sahibine Türk vatandaşlığına geçiş hakkı sağlamayacağını düzenlenmiştir (m.25). Dolayısıyla geçici korumadan yararlananlara bu statü devam ettiği müddetçe kısa dönem ikamet izni de verilemeyecektir.¹⁶³

Ülkemizde geçici koruma statüsüyle bulunan Suriye vatandaşlarının TVK m.12/1-c kapsamında vatandaşlık kazanabilmeleri ise 'vatandaşlığa alınması zaruri' kişilerden olarak değerlendirilmeleri halinde mümkündür. Bu bent kapsamında vatandaşlık kazanabilmeleri için milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir halleri bulunmamalı, vatandaşlığa alınmaları için İçişleri Bakanlığının teklifi olmalıdır. Bakanlığın teklifi sonucunda karar verecek olan zaruret kıstasını da değerlendirecek olan Bakanlar Kuruludur.¹⁶⁴

Geçici korumadan yararlanan Suriye vatandaşlarının TVK m.12/1-d bendi kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri ise İskân Kanununa göre 'göçmen' olarak kabul edilmelerine bağlıdır. Bu sebeple 'göçmen' statüsünün¹⁶⁵ Kanundan hareketle tanımlanması gerekmektedir. Yukarıda da anlatıldığı üzere¹⁶⁶ İskân Kanunu uyarınca 'göçmen' statüsünün verilmesinde ortak şartlar, Türk soyundan ol-

¹⁶³ Geçici Koruma Yönetmeliğine göre geçici koruma uygulamasının sona ermesi ya da kararının bireysel olarak sona ermesi ve iptali durumlarında bu yabancıların Türkiye'den çıkış yapması esas olmakla birlikte, istisnai olarak Bakanlar Kurulu tarafından, geçici korumadan yararlanmış olanlara koşullarını taşıdıkları statünün grup temelli olarak verilmesi kararının alınması veya uluslararası koruma başvurusunda bulunanların başvurularının bireysel olarak değerlendirmeye alınması ya da bu yabancıların Kanun kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye'de kalmasına izin verilmesinin kararlaştırılması mümkündür (m.14). Bu durumlarda, ilgili hükümlere göre gerekli işlemlerin yapılacağını belirtildiğinden, söz konusu kişilere uluslararası koruma statüsü verilip verilmemesine göre Türkiye'de ikamet hakları belirlenecektir. Eğer uluslararası koruma statüsü verilirse ikamet hakları aldıkları statü kapsamında değerlendirilecek; uluslararası koruma statüsü verilmeyerek Kanun kapsamında belirlenecek koşullarda Türkiye'de kalma izni verilmesi durumunda ise ikamet ile ilgili YUKK'taki genel olarak yabancılar bakımından geçerli olan hükümlerin uygulanması gerekecektir. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Baran Çelik, s.100-101.

¹⁶⁴ 2011'de 25, 2012'de 44 ve 2013'ün ilk 6 ayında 9 kişi olmak üzere toplam 78 Suriye vatandaşının 12. maddede öngörülen hükümler çerçevesinde Türk vatandaşlığına alındığı hususunda bilgi için bkz.: Aygün/Kaya, s.134.

¹⁶⁵ İskân Kanunu uyarınca, Devlet eliyle iskân edilmelerini istememek şartıyla yurda kabul edilenlere "serbest göçmen" (m. 3/e); özel kanunlarla yurt dışından getirilen ve bu Kanun hükümlerine göre taşınmaz mal verilerek iskânları sağlananlara ise iskânlı göçmen denir (m. 3/f).Yine Kanuna göre bu göçmenler de Türkiye'ye kabullerine göre, 'münferit göçmen' veya 'toplu göçmen' olarak sınıflandırılır.

¹⁶⁶ Bkz.: Yukarıda s.19 vd.

mak ve Türk kültürüne bağlı olmak ve yerleşmek amacıyla Türkiye'ye gelmektir (m.3/d).¹⁶⁷ Ayrıca Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunsa da sınır dışı edilenler ve güvenlik bakımından Türkiye'ye gelmeleri uygun görülmeyenler göçmen olarak kabul edilmeyeceklerdir (m.4). İskân Kanunu uyarınca münferit göçmen kabulü şu şekilde gerçekleşir: Türkiye'de yerleşmek isteyen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunan kimselerden, Türk uyruklu ve Türkiye'deki birinci veya ikinci derecede bir yakını tarafından referans verilen veya buldukları ülkedeki konsolosluk temsilciliklerimize bizzat müracaat eden ve bu Kanun hükümlerine göre Dışişleri ve İçişleri bakanlıklarınca yapılacak incelemelerden sonra uygun görülerek serbest göçmen vizesi alanlar, Hükümetten hiçbir iskân yardımı istememeleri şartıyla İçişleri Bakanlığınca serbest göçmen olarak kabul edilirler ve bu yolla geleceklerin pasaportlarına gerekli açıklama yazılır (m.5). Yine Kanuna göre bu kişiler, sınırlarımızdan girdikten sonra giriş noktalarındaki göçmen kabul merkezlerinde sağlık, gümrük, idari ve nakil işlemleri tamamlanıncaya kadar misafir edilirler (m.8/1). Kanuna göre toplu göçmen kabulü ise yabancı ülkelerle yapılan anlaşmalar gereğince Türkiye'ye gelmek isteyen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı kimselerin anlaşma hükümlerine göre ve Dışişleri Bakanlığının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca verilecek karar uyarınca İçişleri Bakanlığınca serbest göçmen olarak kabul olunması yoluyla gerçekleşir (m.6). Hem münferit hem de toplu olarak kabul edilen göçmenler, sınırlarımızdan girdikten sonra giriş noktalarındaki göçmen kabul merkezlerinde sağlık, gümrük, idari ve nakil işlemleri tamamlanıncaya kadar misafir edilirler (m.8/1). Göçmenler, kendileri ve aile fertleri için "Vatandaşlığa Girme Beyannamesi"ni imzalayarak iki yıl için geçerli olup, geçici kimlik belgesi olarak kullanılacak "Göçmen Belgesi" almaya mecburdur (m.8/3). İlgili maddeye göre bu belgede ayrıca göçmenin bu Kanunun hangi maddesi uyarınca yurda kabul edildiği de belirtilir. Geçici koruma kapsamına alınacak yabancıların Türkiye'ye kabul usulü göçmenlerden farklıdır ve Geçici Koruma Yönetmeliğinde özel olarak düzenlenmiştir. Öncelikle, geçici koruma bulmak amacıyla Türkiye'ye gelen yabancıların Türkiye'ye kabul edilecekleri sınır kapıları ile sınır geçiş yerleri

¹⁶⁷ Türk hukukundaki göç ve göçmen tanımının uluslararası literatür ve uygulamaya nazaran daha dar kapsamlı olduğu yönünde bkz.: Bülent Çiçekli, Yabancılar Hukuku, 4. Baskı, 2013, s.228.

İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenir (m.17) . Bu yabancılar ve varsa aile üyeleri, ülkeye giriş yaptıktan sonra güvenlik kontrolünün ardından en yakın sevk merkezine götürülmek üzere mümkün olabilecek en kısa sürede yetkili kolluk birimlerine teslim edilecek ve geçici barınma merkezlerine sevk edilinceye veya bu merkezlerin dışında kalacaklarsa ikametlerine yönlendirilinceye kadar kayıt ve diğer işlemler için geçici olarak sevk merkezlerinde bekletilir (m.17, m.23).¹⁶⁸ Kayıt işlemlerinin ardından kendilerine Türkiye’de kalış hakkı sağlayan, ikamet izni yerine geçmeyen ve sahibine Türk vatandaşlığına geçiş hakkı tanımayan ‘Geçici Koruma Kimlik Belgesi’¹⁶⁹ verilir(m.22, m.25).

Göçün temel özelliklerinden biri de, göç eden kişilerin, gittikleri ülkeye yerleşme niyetidir.¹⁷⁰ Bu niyet, İskân Kanununda da yabancıların göçmen olarak kabul edilme şartlarından biri olarak kabul edilmiştir. Oysa geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ve ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, yabancılar için verilen ve adı üstünde temelinde geçicilik barındıran bir statüdür (YUKK m.91/1). İçerik olarak da ülke topraklarına serbest olarak kabul, geri gönderilmeme ilkesine riayet ve temel ihtiyaçların karşılanması unsurlarından oluşur.¹⁷¹ Ülkemizde geçici koruma statüsüyle bulunan Suriye vatandaşları arasında Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı bulunma şartlarını sağlayan olabilir. Ancak bu kişilerin sahip olduğu geçici koruma statüsü kanaatimize göre göçmen olarak kabul edilebilmek için Kanunda aranan ‘yerleşme niyeti’ koşulunu sağlamalarını önler¹⁷². Ayrıca göçmen statüsü şartları sağlandığında, yabancıya Türkiye’ye gelmeden önce verilir ve yabancı Türkiye’ye göçmen statüsüyle kabul edilir. Geçici koruma statüsü sahibi olan yabancıların Türkiye’ye kabul edilmelerindeki temel sebep ve usul de dikkate alındığında, kanaatimize göre geçici koruma statüleri devam ettiği müddetçe mevcut düzenlemeler ışığında Türkiye’ye

¹⁶⁸ Geçici korumadan yararlanan yabancıların Türkiye’ye giriş ve kabul usulü hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.:Baran Çelik, s.92-93.

¹⁶⁹ Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca, geçici koruma sona erdiğinde bu belge geçerliliğini kaybeder ve yabancidan geri alınır (m.22/5).

¹⁷⁰ Öztürk Yılmaz, s.245-246. Ancak bu niyetin varlığından o kişinin vatandaşı olduğu ülkeye bir daha dönüş yapmayacağı anlamı çıkarılmayacağı gibi başlangıçta kişi kısa ve geçici süreli olarak bir başka ülkeye gittiğinde bulunmayan bu niyetin sonradan da oluşabileceği yönünde bkz.: Çiçekli, Yabancılar, s. 227.

¹⁷¹ Çiçekli, Mülteci, s.306.

¹⁷² Türkiye’de ikametine izin verilen mülteci ve sığınmacıların İskân Kanunu çerçevesinde vatandaşlık kazanamayacağı ve ancak TVK’nın genel hükümleri çerçevesinde vatandaşlık kazanabileceği yönünde bkz.: Çiçekli, Mülteci, s.382.

'göçmen' olarak kabul edilmeleri dolayısıyla göçmen statüsüne bağlı olarak TVK m.12/1-d kapsamında istisnai olarak Türk vatandaşlığını kazanabilmeleri mümkün değildir.¹⁷³

Sonuç

Günümüzde vatandaşlık ile ilgili geleneksel anlayışın değişmekte olduğu bir gerçektir. Bir yandan küreselleşme ile birlikte sınırların kalkması ve mesafelerin daralması, uluslararası göçler sebebiyle ortaya çıkan ulus ötesi ve karma kültürlü toplumlar;¹⁷⁴ öte yandan küresel ekonomideki yaşanan yavaşlama sebebiyle pek çok ülkenin ekonomik sıkıntılarından kurtulmak amacıyla ülkelerine yatırım çekmek ve istihdam oluşturmak için yatırım yapan yabancılara oturma izni ya da vatandaşlık hakkı vermek gibi uygulamalara yönelmesi,¹⁷⁵ vatandaşlık hukuku alanında da yenilik yapma ihtiyacını doğurmuştur. Bu durum Türkiye'yi de etkilemiş ve Türk vatandaşlık hukukunda da özellikle son yıllarda ülkemizde etkisini gösteren göç dalgası sebebiyle oluşan yeni toplumsal yapıya, ekonomi ve işgücü alanındaki küresel rekabete uyum sağlanabilmesi için değişim zorunlu hale gelmiştir. Bu değişim de 28.07.2016 tarihinde kabul edilen Uluslararası İşgücü Kanunu ile Türkiye'de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacak yabancılar ile Türkiye'nin uluslararası işgücü politikası doğrultusunda; eğitim düzeyleri, mesleki deneyimleri, bilim ve teknolojiye katkıları, Türkiye'deki faaliyetlerinin veya yatırımlarının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi sebebiyle kendilerine Turkuaz Kart verilecek yabancılara ve her iki gruba giren yabancıların eşleri, kendilerinin ve eşlerinin ergin olmayan veya bağımlı yabancı çocuklarına istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığını kazanabilme yolunu açmıştır.

Vatandaşlığın istisnai, ayrıcalıklı ya da kolaylaştırılmış usullerle kazanılması, pek çok devletin vatandaşlık kanununda hatta TVK'nın genel gerekçesinde hüküm ve prensiplerinin dikkate alındığı belirtilen Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinde de kabul edilen bir yoldur.¹⁷⁶ Ancak kanaatimize göre, Türk hukuku bakımından istisnai haller kap-

¹⁷³ Aygün/Kaya, s.136.

¹⁷⁴ İbrahim Fevzi Şahin/Fatih Çermik: "Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C.19, S.31 2014, s.209.

¹⁷⁵ Dilek, s.2.

¹⁷⁶ İlgili düzenleme hakkında bilgi için bkz.: Güngör, Avrupa, 238-239.

samında vatandaşlığın kazanılması konusunda ortaya çıkan iki temel problem vardır. Bunlardan ilki doktrinde de ifade edildiği üzere TVK m.12'de istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınabilecek yabancılar belirlenirken kullanılan bazı ölçütlerin Anayasanın 66/3. maddesiyle güvence altına alınan kanunilik ilkesiyle bağdaşmadığı gibi yargı denetimini de zorlaştırmasıdır. Bu bağlamda özellikle, vatandaşlığa alınması 'zaruri' görülen yabancıların istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınmasını düzenleyen TVK'nın m.12/1-c bendi, kullandığı 'zaruret' ölçütü sebebiyle 'hikmet-i hükümet' anlayışıyla hazırlandığı ve idare tarafından maksadı dışında kullanılmaya açık olduğu,¹⁷⁷ kişi bakımından vatandaşlığın vazgeçilmez unsurunu teşkil eden devlete sadakat unsurunun bir kenara bırakıldığı ve bu şekilde verilen vatandaşlığın önceden var olan gerçek bir bağlantıya dayanmadığı¹⁷⁸ gibi sebeplerle istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınabilecek yabancıları belirleyen TVK m.12'nin en çok eleştirilen bendi olmuştur. Kanaatimizce TVK m.12/1-c bendinin, istisnai haller kapsamında vatandaşlığa alınabilecek olan yabancıları belirleyen TVK m.12'nin diğer bentlerinin kapsamı dikkate alındığında işlevi, doktrinde de hükmün işlevlerinden biri olabileceği değerlendirildiği üzere,¹⁷⁹ ancak TVK'daki eksiklikleri gidermek ve kanun hazırlanırken sehven ihmal edilmiş kişilerin vatandaşlığa alınmasında kullanılmaktan ibaret olmalıdır.

İstisnai haller kapsamında vatandaşlığın kazanılması konusunda ortaya çıkan 2. temel problem ise, bu kapsamda vatandaşlık kazanacak olan yabancılar için genel olarak vatandaşlığa alınma yolunda aranan ve genel olarak da kişi ile vatandaşlığına geçmek istediği devlet arasındaki sıkı irtibat, uyum ve bütünleşmeyi tespite yönelik olduğu¹⁸⁰ ifade edilen şartların hiç birinin aranmamasının ilgili hüküm bakımından bir eksiklik olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. Bu bağlamda da kanaatimizce, istisnai haller kapsamında vatandaşlık kazanmak için başvuruda bulunan yabancıların, Kanunda her bir grubun özelliği dikkate alınarak ayrı ayrı belirlenebilecek süreler içerisinde düzenli olarak Türkiye'de ikamet etme şartına yer verilmemesi eksiklik olarak değerlendirilebilir. İkamet şartı, kanaatimize göre,

¹⁷⁷ Nomer, s.90.

¹⁷⁸ Nomer, 22. Bası, s.90-91.

¹⁷⁹ Güngör, Tâbiyet, s.109.

¹⁸⁰ Doğan, Vatandaşlık, s.64.

vatandaşlığa alınacak kişi ile bir parçası olacağı ve geleceğinde söz hakkı bulunacağı toplum arasında asgari düzeyde de olsa uyumun sağlanması açısından oldukça gereklidir. TVK'nın genel gerekçesinde¹⁸¹ de belirtildiği üzere, gelişmiş ülkelerin de uyguladığı bir yol olarak Türkiye'nin ekonomik ve sosyal hayatına katkıda bulunabilecek yabancılara Türk vatandaşlığının daha kolay verilmesi suretiyle bu kişilerin ülkemize kazandırılmaları önemlidir. Ancak bir taraftan kolaylık sağlanırken öte yandan bu kişilerin toplumun bir parçası olacağı ve toplumun ortak geleceğinde söz hakkı olacağı da dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda, Turkuaz Kart hamilleri bakımından kart sahipleri ve yakınlarının ancak karttaki 3 yıllık geçiş süresi kaydı kaldırıldıktan sonra Türk vatandaşlığını kazanma başvurusunda bulunabilecekleri (Turkuaz Kart Yön.m.19/3) ve kart hamilinin geçiş süresinde de mücbir sebep olmaksızın iki yıldan uzun bir süre aralıksız yurtdışında kalmasının kartın iptaline sebebiyet verileceğinin (Turkuaz Kart Yön. m.22/1-a) düzenlenmesi kanaatimizce yerinde olmuştur. Turkuaz Kart hamilinin aile fertlerinin yurt dışında bulunma süreleri bakımından herhangi bir sınırlandırma yapılmamış olsa da Turkuaz Kart Yönetmeliği m.20/3 uyarınca, Turkuaz Kartın geçersiz hale gelmesi halinde yakını için düzenlenen kart da Genel Müdürlükçe iptal edileceğinden 3 yıllık geçiş süresinde söz konusu kişiler Türkiye'de düzenli olarak ikamet etmiş olsalar dahi sahip oldukları 'Turkuaz Kart Sahibi Yakını Kartı' geçersiz hale gelecek ve TVK m.12/1-b kapsamında vatandaşlık başvurusunda bulunma hakkı sağlamayacaktır. Bu kişilere verilen 'Turkuaz Kart Sahibi Yakını Kartı'nın sadece Turkuaz Kartın geçerlilik süresi içinde ikamet izni yerine geçtiği düzenlendiğinden (Turkuaz Kart Yön. m.20/2) bu karta bağlı ikamet YUKK'ta düzenlenen ikamet izni türlerinden biri değildir ve YUKK'ta düzenlenen ikamette kesintiye bağlı iptal sebeplerinin bu kart hamilleri bakımından uygulanması mümkün değildir. Dolayısıyla, Turkuaz Kart Yönetmeliğinden hareketle, 3 yıllık geçiş süresinde söz konusu kişilerin değil, Turkuaz Kart hamilinin Türkiye'de düzenli olarak ikamet etmesi esas alınacaktır. Turkuaz Kart hamilinin 3 yıllık geçiş süresi kart iptal edilmeden tamamlanırsa, TVK'da sayılan yakınları da TVK m.12/1-b kapsamında vatandaşlık başvurusunda bulunabilecektir.

¹⁸¹ Gerekeçe, s.11.

TVK m.12/1-b bendi ile Türk hukukuna giren bir diğer yenilik olan ve Türkiye’de çalışmayan ancak Türkiye’de Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikte belirtilen nitelik ve kapsamda yatırım yapan yabancılara ve Kanunda sayılan aile fertlerine istisnai haller kapsamında vatandaşlık kazanılmasına imkân veren düzenleme değerlendirildiğinde ise, kanaatimize göre, bu kişilere vatandaşlıktan önce belirli bir süre için, yine pek çok ülkede farklı şekillerde örneği olan¹⁸² ikamet, vize ve çalışma gibi konularda kolaylıklar sağlayacak izinlerin verilmesi ve bu izinler kapsamında Kanunda öngörülecek bir süre zarfında Türkiye’de ikamet ettikten sonra istisnai haller kapsamında Türk vatandaşlığına başvuru hakkının tanınması daha uygun olurdu. Bu bağlamda, kanaatimize, Türkiye’de yatırım yapacak olan yabancılara ve aile fertlerine vatandaşlıktan önce uzun dönem ikamet izni verilmesi¹⁸³ ve bu kişilerin ancak TVK’da tespit edilecek belirli bir süre Türkiye’de uzun dönem ikamet izni sahibi olarak düzenli ikamet¹⁸⁴ ettikten sonra istisnai haller kapsamında vatandaşlık için başvurabilmelerine imkânı tanınması daha uygun olurdu.¹⁸⁵ Uzun dönem ikamet izni, Bakanlar Kurulunun kısmen ya da tamamen kısıtlamalar getirme yetkisi saklı olmakla beraber askerlik yapma yükümlülüğü; seçme ve seçilme; kamu görevlerine girme ve muaf olarak araç ithal etme ile özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları sak-

¹⁸² Örneğin İspanya, ABD, Almanya, İngiltere istenen tutarda ve nitelikte yatırım yapan yabancılara önce vize serbestisi, ikamet izni gibi kolaylıklar tanımakta daha sonra yine ilgili kanunlarında öngörülen sürelerin geçmesinin ardından vatandaşlık başvurusunda bulunma hakkı tanımaktadır. Bilgi için bkz.:Dilek, s.2-4; Džankić, s.14-19.

¹⁸³ YUKK uyarınca Göç Politikaları Kurulunun belirlediği şartlara sahip olması nedeniyle uzun dönem ikamet izni verilmesi uygun görülen yabancılar için kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturmama dışındaki örneğin başvurudan önce kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak gibi şartlar da aranmayacaktır (m.43/2).

¹⁸⁴ YUKK m.31/1-j, Türkiye’de çalışmayan ancak Bakanlar Kurulunca belirlenecek kapsam ve tutarda yatırım yapacaklar ile aile fertlerine kısa dönem ikamet izni verileceğini düzenlemiş, ancak TVK m.12/1-b bendinde ya da TVK uygulama Yönetmeliğinde bu yabancıların Türk vatandaşlığını istisnai haller kapsamında kazanmak amacıyla başvurabilmeleri için kısa dönem ikamet iznine bağlı olarak geçirmeleri gereken herhangi bir süre şartı düzenlenmemiştir. Dolayısıyla kısa dönem ikamet izni alınması vatandaşlık başvurusunda bulunulması için yeterli olacaktır.

¹⁸⁵ YUKK bu yabancılara ve aile fertlerine en fazla beşer yıllık sürelerle kısa dönem ikamet izni verilebileceğini düzenlemiştir (m.31/5).

lı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanma imkânı sağlamaktadır (m.44). Böylece, kanaatimizce söz konusu yabancılar kendilerine ve aile fertlerine verilen uzun dönem ikamet izni hakkı sayesinde bir yandan Türkiye'deki ikamet, seyahat, çalışma, yatırım, ticari faaliyet, miras, taşınır ve taşınmaz iktisabı ile ferağı gibi konulara yönelik işlemleri ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından Türk vatandaşlarına uygulanmakta olan mevzuata göre yürütüleceği için¹⁸⁶ (YUKK Yön. m.41/1-ç) Türkiye'de yatırıma teşvik edilebilecek; öte yandan bu kişiler kamu otoritesine iştirak etme ya da toplumun geleceği üzerinde söz hakkına sahip olma gibi hakları kullanamayacakları için toplumun hassasiyeti de dikkate alınmış olacaktır. Vatandaşlık başvurusundan önce yabancıya uzun dönem ikamet izni verilmesi ve ancak bu ikamet iznine bağlı olarak belirli bir sürenin geçirilmesinin ardından Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuruda bulunmasının kabul edilmesi, bize göre bir yandan bu süre zarfında toplumla başvuru sahibi arasında belirli ölçüde uyumu sağlarken, bir yandan da uzun dönem ikamet izninin sağladığı ayrıcalıklara rağmen Türk vatandaşlığını kazanmak için başvuruda bulunan yabancıların toplumun bir parçası olma ve devlete vatandaşlık bağı ile bağlanma konusundaki niyetinin sürekliliğinin ve samimiyetinin ortaya konmasını sağlayabilirdi.

Kaynakça

- Aygün Mesut/Kaya Cansu, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukukunda Kalıcı Bir Çözüm Olarak Yerel Entegrasyon", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C.7 S.1 Y. 2016, s.87-142.
- Baran Çelik Neşe, "Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri", *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Özel Sayı Cilt:1 Yıl 2015*, s.67-148.
- Bayraktaroğlu Özçelik Gülüm, "Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Olumlu Vatandaşlık İhtilâflarının Çözümü ve MÖHUK m. 4(1)(b) ve (c) Hükümlerinin Değerlendirilmesi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XIX, Y. 2015, S.1, s.111-150.
- Berki Osman Fazıl, *Devletler Hususi Hukuku* Cilt II, Ankara 1961.
- Çelikel Aysel/Erdem Bahadır, *Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 14. Bası*, Beta Yayıncılık, İstanbul 2016.

¹⁸⁶ Söz konusu hakların kullanılmasında özel kanunlarda Türk vatandaşı olma koşulu aranmışsa, uzun dönem ikamet iznine sahip olan kişiler bu haklardan yararlanmayı talep edemezler. Uzun dönem ikamet izni bulunan yabancılarla tanınan haklar, Bakanlığın teklifi üzerine veya resen Bakanlar Kurulu kararıyla kısmen veya tamamen kısıtlanabilir (YUKK Yön. m.41/2, m.41/3).

- Çiçekli Bülent, *Yabancılar ve Mülteci Hukuku*, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016 (Mülteci).
- Çiçekli Bülent, *Yabancılar Hukuku*, 4. Baskı 2013 (Yabancılar)
- Dilek Şerif, "Yatırım Yoluyla Vatandaşlık" Ekonomik Aktiviteye Katkı Sağlar mı?" Perspektif, S.162 Ocak 2017, s.1-6, https://setav.org/assets/uploads/2017/01/162_Perspektif.pdf (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Doğan Vahit, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Güncellenmiş 13.Bası, Savaş Yayınevi, 2016 (Vatandaşlık).
- Doğan Vahit, *Yabancılar Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016 (Yabancılar).
- Džankić, Jelena, "Investment-Based Citizenship and Residence Programmes in the EU", European University Institute - Robert Schuman Centre for Advanced Studies, EUI Working Paper, 2015/08, http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/34484/RSCAS_2015_08.pdf (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Ekşi Nuray, *Yabancılar ve Uluslararası Koruma hukuku*, Beta Yayınevi, 2016, s.97 (Yabancılar).
- Ekşi Nuray, "Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Yabancıların Türkçe İsim Alma Zorunluluğu", *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu*, (29.02.2008), Bildiriler, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.23-41 (Sempozyum).
- Erdem Bahadır: *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 5. Bası, İstanbul 2016.
- Erten Rifat: "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler", *Ankara Barosu Dergisi*, Y. 66, S. 4, Güz 2008, s.36-61.
- Esen Emre: "Türk Vatandaşlığını Sonradan Kazanan Kişilerin Askerlik Yükümlülüğü", *MHB*, Y.29, S.1-2, 2009, s.141-164.
- Foblets Maire / Yanaşmayan Zeynep/Wautelet Patrick, *Country Report: Belgium*, EUDO Country Reports 2013, <http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=2013-27-Belgium.pdf> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Giray Faruk Kerem, "5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Prof. Dr.Atâ Sakmar'a Armağan, 2011/1, s.381-402.
- Göğer Erdoğan, *Türk Tâbiyet Hukuku*, Ankara 1972.
- Güngör Gülin, *Tâbiyet Hukuku Gerçek Kişiler-Tüzel kişiler-Şeyler*, Yetkin Yayınevi, 4.Bası, 2016 (Tâbiyet)
- Güngör Gülin, "Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi", Prof Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, *MHB*, Y.17-18, S.1-2, 1997-98, s.229-250. (Avrupa)
- Kocaoğlu N. Kağan, "ABD Göçmenlik Reformunun Ana Hatları ve Türk - Amerikan Toplumuna Etkisi", *Ankara Barosu Dergisi*, 2016/1, s.275-301.
- Mekengeç Acun Merve, "Ahıska Türklerinin Türk Vatandaşlığına Alınması ve Türkiye'deki Çalışma Hakları", *MÜHF-HAD*, C.20, S.2, 2014, s.159-181.
- Nakhoul Tuğçe Elif, *Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye*, yayınlanmamış uzmanlık tezi, Ankara 2014.
- Newton Andowah, A., "Injecting Diversity into U.S. Immigration Policy: The Diversity Visa Program and the Missing Discourse on Its Impact on African Immigration to the United States", *Cornell Int'l L.J.*, V.38/3, s.1050-1082.

- Nomer Ergin, *Vatandaşlık Hukuku*, 11. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1997.
- Nomer Ergin, *Türk Vatandaşlık Hukuku*, 22. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2016 (22. Bası).
- Yılmaz Öztürk Necla, "5543 Sayılı İskân Kanunu Hükümleri Uyarınca Türk Vatandaşlığının Kazanılması", *TBB*, S.68, 2007, s.241-264.
- Shachar Ayelet, "Dangerous Liaisons: Money and Citizenship", Should Citizenship be for Sale? EUI Working Paper (Ed. by Ayelet SHACHAR and Rainer Baböck), 2014/1, s.3-9. http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/29318/RSCAS_2014_01.pdf?sequence=1 (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Sirmen Sedat, "Eş Cinsel Birliktelikler ve Bunların Kanunlar İhtilâfı Hukukunda Düzenlenişi", *AÜHFD*, C.58, S.4 2009, s.825-879.
- Smilov Daniel / Jileva Elena, Country Report: Bulgaria, EUDO Country Reports 2013, <http://eudo-citizenship.eu/admin/?p=file&appl=countryProfiles&f=2013-22-Bulgaria.pdf> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Şahin İbrahim Fevzi/Çermik Fatih, "Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", *Doğu Coğrafya Dergisi*, C.19, S.31 2014, s.207-218.
- Şardan Tolga, "Suriyelilere 'İstisnai Vatandaşlık' Formülü", *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/yazarlar/tolga-sardan/suriyelilere--istisnai-vatandaslik-formulu-2278144/> (Erişim tarihi 15.03 2017)
- Tanasoca Ana, "Citizenship for Sale Neomedieval, not Just Neoliberal?", *European Journal of Sociology*, V.57/1, 2016, s.169-195.
- Tekinalp Gülören / Çavuşoğlu Uyanık Ayfer, *Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Genişletilmiş 11. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2011.*
- Tiryakioğlu Bilgin, "Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısına Göre Vatandaşlığın Yetkili Makam Kararıyla Kazanılması", *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyumu 29 Şubat 2008*, (Ed.Vahit Doğan/Feriha Bilge Tanrıbilir/Banu ŞİT), Ankara: Seçkin 2008, s.79-97.

Diğer Kaynaklar

- European Convention on Nationality, Strasbourg, 6.XI.1997, European Treaty Series - No. 166, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007f2c8> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- 5901 Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Tasarısı ve Gerekçesi, www.basbakanlik.gov.tr/docs/kkgm/kanuntasarilari/101-1195.doc, (Gerekçe) (Erişim tarihi 15.03.2017).
- 5901 Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Tasarısı ve 22. Dönem İçişleri Komisyonu Raporu, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf,s.12> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Uluslararası İşgücü Kanunu madde gerekçeleri, <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0727.pdf>(Erişim tarihi 15.03.2017).
- EUDO San Domenico di Fiesole: European University Institute; <http://eudo-citizenship.eu/global-modes-of-acquisition>, 'Mod A24, Special Achievements' (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Nationality Act Germany (Staatsangehörigkeitsgesetz, http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisitio

- n&search=1&modeby=country&country=Germany& year=2016&idmode=A24 (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Belgian Nationality Law, http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisition&search=1&modeby=country&country=Belgium&year=2016&idmode=A2 (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Law on Bulgarian Citizenship, http://eudo-citizenship.eu/databases/modes-of-acquisition?p=&application=new_globalModesAcquisition&search=1&modeby=country&country=Bulgaria&year=2016&idmode=A24 (Erişim tarihi 15.03.2017).
- European Parliament resolution of 16 January 2014 on EU Citizenship for Sale (2013/2995(RSP)); <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2014-0038> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Act No. 21/1991 on Romanian Citizenship, m.8/2 Bkz.:<http://eudo-citizenship.eu/global-modes-of-acquisition?p=&application=globalModesLoss&search=1&modeby=country&country=Romania> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 On the Conditions of Entry and Residence of Third-Country Nationals for the Purposes of Highly Qualified Employment', OJ 18.06.2009, L 155/17 (Erişim tarihi 15.03.2017).
- US Immigration and Nationality Act (INA), <https://www.uscis.gov/ilink/docView/SLB/HTML/SLB/0-0-0-1/0-0-0-29/0-0-0-9898.html#0-0-0-405> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ' 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklama', <https://www.nvi.gov.tr/PublishingImages/mevzuat/nufus-mevzuati/genelge> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Vatandaşlık Kararı Tebligat İşlemleri, <https://www.nvi.gov.tr/mevzuat/mevzuat/talimat-aciklayici-yazilar> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Sabah Gazetesi 'Yatırım Yapana Türk Vatandaşlığı' <http://www.sabah.com.tr/ekonomi/2017/01/12/yatirim-yapana-turk-vatandasligi> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- NTV 'Ev Alana, Yatırım Yapana Türk Vatandaşlığı', bkz.:<http://www.ntv.com.tr/ekonomi/ev-alana-yatirim-yapana-turk-vatandasligi,rKgGf8yqsEKRF4qrI9Y-fA>(Erişim tarihi 09.03.2017).; Hürriyet Gazetesi 'Ev Alan Yabancıya Vatandaşlık!' <http://www.hurriyet.com.tr/ev-alan-yabanciya-vatandaslik-resmi-gazetede-yayinlandi-40333779> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Hukuki Haber, 'Suriyelilere Vatandaşlık Verildi mi?', www.hukukihaber.net/gundem/suriyelilere-vatandaslik-verildi-mi-h88219html (Erişim tarihi 15.03.2017).
- Habertürk, 'İstanbul'da Suriyelilere Vatandaşlık için Çalışmalar Başladı', <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1401708-istanbulda-suriyelilere-vatandaslik-icin-calismalar-basladi>(Erişim tarihi 15.03.2017).
- NTV, 'Suriyeli Mültecilerden İsteyenlere Vatandaşlık Verilecek', <http://www.ntv.com.tr/turkiye/suriyeli-multecilerden-isteyenlere-vatandaslik-verilecek,Cs1vyKxqsk2OMwgOVUWrKA> (Erişim tarihi 15.03.2017).
- A Haber, 'Hükümetten Suriyelilere Vatandaşlık Açıklaması', <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2017/02/23/hukumetten-suriyelilere-vatandaslik-aciklamasi>(Erişim tarihi 15.03.2017).